

Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2014

JÖNKÖPINGS LÄN

Prognos för arbetsmarknaden 2015

Text: Josef Lannemyr
Arbetsförmedlingen, Analysavdelningen
Eftertryck tillåtet med angivande av källa
2014-12-09

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Konjunkturläget i Jönköpings län	6
Jobbchanser	12
Näringsgrenar	13
Sysselsättningen i länet ökar 2015	13
Industri	14
Byggverksamhet	17
Privata tjänster	19
Offentliga tjänster.....	24
Jord- och skogsbruk.....	28
Brist- och överskottsyrken.....	30
Befolkning och arbetskraft	31
Arbetskraften fortsätter att öka i Jönköpings län.	33
Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen	35
Jönköping - ett län med låg arbetslöshet	35
Arbetslöshetens utveckling i Jönköpings län 2012-2014.....	35
Arbetslöshetens sammansättning	37
Utmaningar på länets arbetsmarknad	42
Bilagor	46
Bilaga 1. Metod och urval	46
Bilaga 2. Definitioner	47
Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning	48

Sammanfattning

Arbetsmarknaden i Jönköping påverkas under 2015 av en global konjunktur som står och stampar. Den för länet så viktiga exportindustrin lyfter inte då de viktigaste marknaderna i Europa bara växer svagt nästa år. Det är istället den inhemska efterfrågan, som drivs av köpstarka hushåll, som förklarar den svenska tillväxten 2015.

Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2014 beskriver utvecklingen på länets arbetsmarknad och bygger i huvudsak på den intervjuundersökning som Arbetsförmedlingen har genomfört under hösten. Undersökningen visar att arbetsgivarna i Jönköping är positiva och nära hälften av företagen inom det privata näringslivet tror på en ökad efterfrågan av deras varor och tjänster det kommande halvåret. Mest optimistiska är företagen inom den privata tjänstesektorn följt av byggbranschen.

Vad gäller företagens anställningsplaner är länets arbetsgivare generellt mer restriktiva och inga stora sysselsättningsökningar är i antågande. Höstens undersökning visar att industrin, som också tror på en ökande efterfrågan, kommer att fortsätta att minska på antalet anställda. De branscher som kommer att stå för flest nyrekryteringar finns, som vanligt de senaste åren, inom den privata tjänstesektorn med IT-konsultföretagen och restaurangbranschen i spetsen. Även offentlig sektor kommer att behöva rekrytera under prognosperioden, men är alltid mer försiktiga än det privata näringslivet i sina anställningsplaner.

Arbetslösheten kommer att minska under 2015. Under 2014 har arbetslösheten varit stadigt fallande och denna trend kommer fortsätta även under nästa år, om än i något långsammare takt. Anledningen till att arbetslösheten inte minskar ännu snabbare är industrins svaga utveckling och att arbetskraften fortsätter att öka. Mot slutet av 2015 prognostiseras 11 500 personer i länet vara inskrivna arbetslösa, vilket motsvarar en arbetslöshet på 6,6 procent.

Även under nästa år kommer det att finnas en rad yrken där länets arbetsgivare kommer att få svårt att hitta personal. Detta trots att antalet arbetslösa inte förändras särskilt mycket under 2015. Svårast är det för de arbetsgivare som söker specialiserad personal med längre eftergymnasial utbildning eller med hög grad av yrkesskicklighet. Bristyrken finns inom nästan alla sektorer, men har blivit allt vanligare inom den offentliga sektorn.

Även om Jönköpings län av tradition är en stark arbetsmarknad – och har landet fjärde lägsta arbetslöshet – så är arbetslösheten inte jämt fördelad över befolkningen utan vissa grupper är mer utsatta än andra. De arbetssökande som av Arbetsförmedlingen definierats som mer utsatta utifrån deras ökade risk för arbetslöshet är:

- Personer födda utanför Europa
- personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- äldre (55-64) år

- personer med högst förgymnasial utbildning

Generellt har dessa grupper (55-64-åringar undantaget) mycket högre arbetslöshet än övriga på arbetsmarknaden och en lägre utbildningsnivå. De utsatta grupperna utgör idag två tredjedelar av de inskrivna arbetssökande på länets arbetsförmedlingar och andelen kommer att öka under prognosperioden. Förklaringen till ökningen finns i den stigande invandringen och att den uppgång som varit på arbetsmarknaden framförallt har gynnat de grupper som inte räknas som utsatta.

Flera utmaningar på en stark arbetsmarknad

Trots den förhållandevis låga arbetslösheten och de hyfsade utsikterna för 2015 kommer gruppen utsatta att även framgent möta en tuff arbetsmarknad. Konkurrensen om de enklare jobben, som inte ställer krav på längre eftergymnasial utbildning eller hantverksskicklighet, hårdnar när arbetsgivarna ställer allt högre krav på kompetens och erfarenhet. Samtidigt finns det många bristyrken och många arbetsgivare uppger att de upplevt brist vid rekryteringsförsök under det senaste halvåret. Denna tudelning på arbetsmarknaden – där allt fler sökande inte matchar arbetsgivarnas efterfrågan – är ett växande problem och en utmaning de kommande åren.

Regionens befolkning har en låg utbildningsnivå i jämförelse med riket som helhet och i ett samhälle där tillgången på välutbildad arbetskraft är avgörande blir detta ett hinder för tillväxten. En tydlig trend de senaste åren är att de jobb som skapas kräver någon form av eftergymnasial utbildning. Dessa arbetstillfällen är av tradition få i länet vars näringslivsstruktur domineras av industriföretag. Detta rimmar också illa med att gruppen med ofullständig eller kortare utbildning förväntas öka bland de arbetssökande de närmaste åren. En stor utmaning för Arbetsförmedlingen under de kommande åren är därför att erbjuda fler vägar in på arbetsmarknaden. Det kan handla om förbättrade möjligheter att läsa in gymnasiebetyg, effektivare valideringsprocesser, nya anställningsstöd eller ett bättre utbyggt lärlingssystem. I denna strävan kommer Arbetsförmedlingen att behöva samverka med en rad aktörer, inte minst utbildningsväsendet och kommunerna.

Konjunkturläget i Jönköpings län

En världsekonomi i otakt

Svensk ekonomi är i stor utsträckning beroende av utvecklingen i vår omvärld. Detta gäller i synnerhet Jönköpings län vars näringsliv till stor del präglas av den exportberoende industrin. Det globala marknadsläget har därför en tydlig och direkt påverkan på länets arbetsmarknad. Detta blev mycket tydligt i samband med finanskrisen 2008-2009, då en bankkris i USA snabbt utlöste en finanskris som resulterade i fördubblad arbetslöshet i Jönköpings län. Inför 2015 ser Arbetsförmedlingen följande utvecklingstendenser i världsekonomin:

Världsekonomin går nu framåt i väldigt olika takt. I USA är återhämtningen påtaglig medan den ekonomiska utvecklingen i Europa, dit 75 procent av exporten går, i princip är obefintlig. Det är framför allt Euroområdet som uppvisar en svag efterfrågan när områdets ekonomiska lokomotiv, Tyskland, börjar tappa farten. Efter fem år av obruten tillväxt har de senaste månadernas ekonomiska indikatorer pekats nedåt i Tyskland, som är Europas största ekonomi och Sveriges enskilt näst största exportmarknad. När den tyska ekonomin saktar ned har detta en direkt påverkan på industriproduktionen i framför allt Norden och Östeuropa. En förklaring till den tyska nedgången är den stigande osäkerheten som kan kopplas till oroligheterna mellan Ryssland och Ukraina och har haft stor betydelse för konjunkturen. För även om den direkta handeln mellan Tyskland och Ryssland är förhållandevis liten så har exempelvis investeringarna minskat kraftigt och dragit ned tillväxttakten. Även den näst största ekonomin i Eurozonen, Frankrike, och den tredje största, Italien, har visat svag tillväxt under året och bidrar till områdets svaga utveckling. Den nation i Europa som överraskat positivt under året är Storbritannien, som är i en fas av stark tillväxt, men också de senaste årens krisländer Grekland, Portugal, Irland och framför allt Spanien har visat på mer positiva tendenser.

Av de stora industriländerna fortsätter USA att gå bäst. Till skillnad från Europa är USA mindre beroende av omvärlden och tillväxten drivs av köplada amerikanska hushåll som ser på framtiden med allt mer tillförsikt i takt med att arbetsmarknaden förbättras, oljepriserna sjunker och lönerna ökar. Prognosen för 2015 är att den sköra återhämtningen för världsekonomin fortsätter enligt scenariot ovan. Den svaga tillväxten på våra viktigaste exportmarknader, länderna i Norden och i Euroområdet, medför fortsatt dystra utsikter för exporten och svensk industriproduktion.

Trög export bromsar utvecklingen

Den svenska exporten har utvecklats svagt de senaste 2-3 åren till skillnad från exempelvis Tyskland där varuexporten bara fortsatt att öka. Detta påverkar Sveriges tillväxt då exportens andel av BNP är cirka 45 procent och följaktligen har sysselsättningen inom den exportberoende industrin minskat. Antalet anställda i tillverkningsindustrin har de senaste fem åren bara minskat svagt i Tyskland, men minskat med 15 procent i Sverige som helhet och över 14 procent i Jönköping. Under året har kronan försvagats vilket gör svenska exportvaror billigare i utlandet, men detta till trots är utsikterna för svensk varuexport fortsatt pessimistiska inför

2015 och endast små ökningar är förutstående. Exporten av *tjänster*¹ fortsätter däremot hela tiden att öka, men är fortfarande så pass liten att den totala exportens betydelse för Sverige som nation fortsätter att minska. Exporten är därmed inte längre den *lika* avgörande faktorn för svenskt välstånd och BNP-utveckling.

Istället för exporten blir den inhemska efterfrågan en allt viktigare drivkraft för tillväxten i den svenska ekonomin. Detta gynnar framför allt den privata tjänstesektorn och det kommer vara i storstadsregionerna, där tjänstesektorn står för runt hälften av arbetstillfällena, som de flesta nya jobben kommer att skapas. Tjänstesektorn är beroende av hushållens ekonomiska utveckling och en nyckelfråga för konjunkturen 2015 är således hur hushållen ser på sin framtid. Visserligen har hushållens syn på den svenska och egna ekonomin legat något under det historiska genomsnittet i Konjunkturinstitutets mätningar under hösten. Det finns dock flera faktorer som påverkar hushållen och bland annat de låga räntorna, ett högt sparande och en stabil utveckling av arbetslösheten talar för en ökande konsumtion under året.

Framtidsoptimism bland länets arbetsgivare

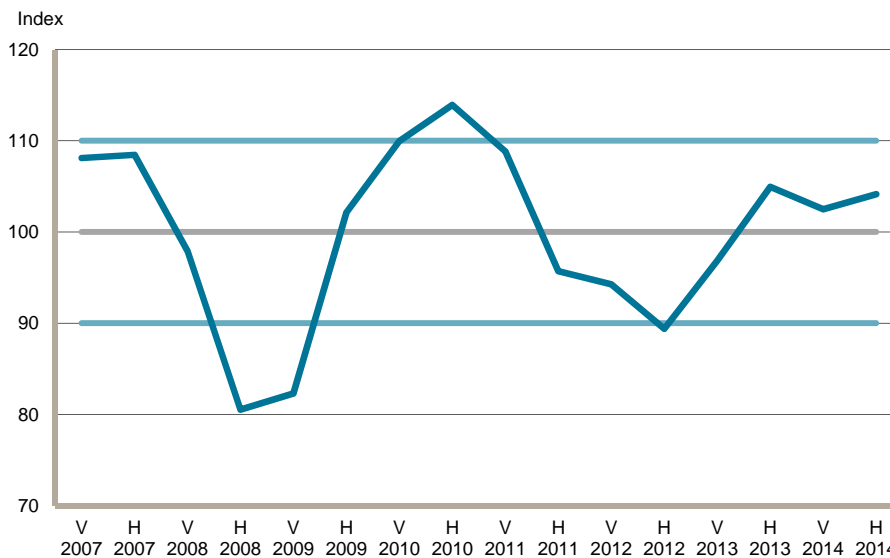
Optimismen bland länets arbetsgivare har ökat något i jämförelse med vårens undersökning. Närmare hälften av de intervjuade arbetsgivarna bedömde att de kommer att möta en ökad efterfrågan på deras varor och tjänster det kommande halvåret. Resten bedömer i princip att de kommer att få en oförändrad efterfrågan. Andelen arbetsgivare som tror på en minskande efterfrågan framöver är under 5 procent.

Sett till de olika branscherna är byggbranschen den mest optimistiska. Hitintills har 2014 varit ett starkt år för bostadsbyggandet och bostadsinvesteringarna har ökat kraftigt under året, vilket till viss del förklarar branschens optimism. De privata tjänstenäringarna ser också ljust på det kommande halvåret. Nedbrutet på delbranscher är det framför allt information och kommunikation, där IT-konsultföretagen är drivande, som är mest optimistiska när det gäller efterfrågan på deras tjänster. Även industrisektorn ser en ökad efterfrågan framför sig, men uppgången i efterfrågan inom denna näringsgren följs inte av ett ökat antal anställda (läs mer under branschavsnittet om industrin).

De bedömningar länets arbetsgivare gjort i höstens intervjuundersökning kan sammanställas i Arbetsförmedlingens konjunkturindex i figuren nedan. Nivåerna i diagramet ska utläsas som att värde över 100 är en bättre konjunktur än det historiska genomsnittet och ett värde under 100 är en indikation på en svagare konjunktur än vanligt. Höstens undersökning ger ett konjunkturindex som är något starkare än normalt, men fortfarande långt ifrån de nivåer som förknippas med en högkonjunktur.

¹ Tjänstehandeln domineras av olika slags affärstjänster, resor och transporter.

Arbetsförmedlingens konjunkturindikator för näringslivet, Jönköpings län, våren 2007-hösten 2014²

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Det finns ytterligare indikatorer som visar på åt vilket håll arbetsmarknaden i länet utvecklas som är värda att nämnas. Antalet lediga platser har utvecklats kraftigt positivt under året, såväl i länet som i riket som helhet. Detta påvisar att antalet arbetstillfällen kommer att öka i länet men *nivå*, eller hur många platser det är frågan om, är svårt att utläsa från denna typ av statistik då syftet med platsannonseringen är att underlätta matchningen på arbetsmarknaden och inte syftar till statistikproduktion.³

Bilden av en konjunktur som befinner på uppgång förstärks av att antalet personer som varslats om uppsägning varit lågt under hela 2014. Under 2013 varslades i genomsnitt 130 personer per månad om uppsägning i länet och sett till de senaste tio åren ligger snittet på närmare 190 per månad. Under 2014:s första 10 månader varslades i genomsnitt 80 personer per månad, en siffra som därmed ligger långt under vad som kan betraktas som en "normal" varselnivå för länet, och ett tecken på att förhållandevis få personer kommer bli arbetslösa den närmaste tiden.

Antalet varsel ska ses som en konjunkturindikator och inte som en siffra på hur många som blir arbetslösa, på samma sätt som inflödet av tidigare nämnda lediga platser ska ses som en grov indikator på efterfrågan på arbetsmarknaden. Långt ifrån alla som varslas blir uppsagda,

² För information om Arbetsförmedlingens konjunkturindikator, se bilaga 2.

³ Nästan sex av tio platser återfinns inom den privata tjänstesektorn och nästan en fjärdedel inom vård och omsorg. Nära 4 procent av platserna bokförs inom industrin och lite drygt 1 procent inom byggsektorn.

och av dem som blir uppsagda blir inte alla arbetslösa.⁴ Att varslen minskar i länet bidrar till att minska inflödet till arbetslöshet, men det är inte de varslade som svarar för det stora inflödet. Det som påverkar arbetslösheten mest är antalet visstidsanställningar som inte förlängs, eftersom arbetsgivaren i regel redan sagt upp ett större antal av både inhyrd personal och tillfälligt anställda innan ett varsel av fast anställd personal äger rum. När arbetsgivare varslar fast anställda kan det därmed ses som en signal om att man räknar med att den låga efterfrågan kommer att bestå en längre tid.

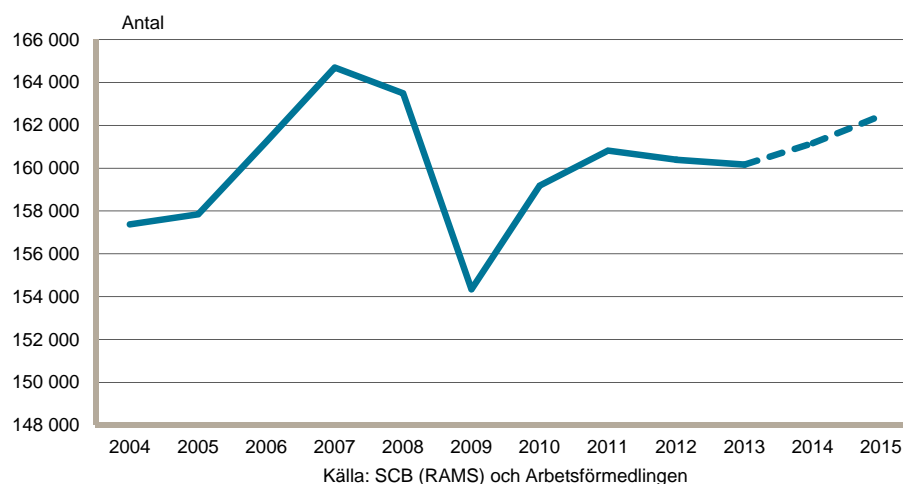
Prognos över sysselsättning och arbetslöshet

Antalet sysselsatta fortsätter att öka

Sysselsättningen i länet fortsätter att öka under prognosperioden. En stabil inhemsk efterfrågan driven av köpstarka hushåll i kombination med en förbättring av den internationella konjunkturen innebär att vi kan förvänta oss fler jobbtillfällen i länet under 2015.

Jönköpings län har haft en fallande sysselsättning både 2012 och 2013. Det handlar om små förändringar, men antalet arbetstillfällen har minskat i länet samtidigt som de ökat för riket som helhet. Tappet förklaras sannolikt av att den så viktiga industrisektorn har minskat antalet anställda. För 2014 och 2015 visar dock prognosundersökningen på att sysselsättningen ökar. I jämförelse med de starka åren 2005-2007 är uppgången relativt blygsam, men mot slutet av nästa år förväntas sysselsättningen ha ökat med närmare 1 300 personer

Sysselsatta⁵ 16-64 år i Jönköpings län, 2004-2015, prognos 2014 och 2015

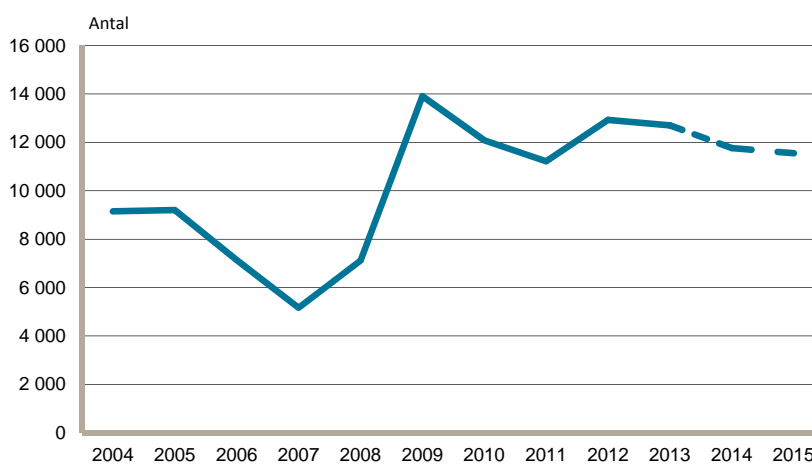
⁴ Av de som blivit varslade de senaste åren har cirka 60 procent blivit uppsagda. Hur stor andel av dessa som blir arbetslösa varierar sedan med konjunkturen. Åren 2008-2009, under finanskrisen, varierade andelen av de varslade som senare anmälde sig som arbetsökande till Arbetsförmedlingen mellan 35 och 40 procent. Under 2010, när ekonomin var på frammarsch, var motsvarande siffra mellan 12 och 24 procent. Se "Arbetsmarknadsrapporten 2013" (Arbetsförmedlingen, 2013, s. 51).

⁵ Sysselsatta avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.

Arbetslösheten minskar

Arbetslösheten kommer att fortsätta att minska i länet även under 2015. I takt med att arbetsmarknaden fortsätter att förbättrats och sysselsättningen ökar blir allt färre människor arbetslösa. Samtidigt blir antalet personer i arbetskraften, det vill säga de som vill och kan ta ett arbete allt fler i länet. Detta gör att arbetslösheten inte minskar särdeles mycket under året, utan ligger på en nivå om 11 500 människor mot slutet av 2015. Den relativa arbetslösheten förändras följaktligen också långsamt och förbli på strax över 6 procent även nästa år.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år i Jönköpings län kvartal 4, 2004-2015, prognos för kvartal 4 2014 och 2015

Källa: Arbetsförmedlingen

Summan av på Arbetsförmedlingen inskrivna öppet arbetslösa och arbetssökande i program med aktivitetsstöd uppgick i slutet under det 3:e kvartalet 2014 till 11 200. Ett år tidigare var motsvarande siffra 12 600. Under ett år minskade alltså antalet arbetslösa med 1 200 personer. Arbetslöshetsprocenten i oktober 2014 var för 12:e månaden i rad lägre än samma månad föregående år, vilket visar på en arbetsmarknad som förbättrats under längre tid. Under hösten har dock den *takt* med vilken arbetslösheten minskar börjat sakta in. För 2015 kommer denna trend – en minskande arbetslöshet, men i allt långsammare takt – att fortställa, vilket illustreras ovan av kurvans relativt horisontella lutning.

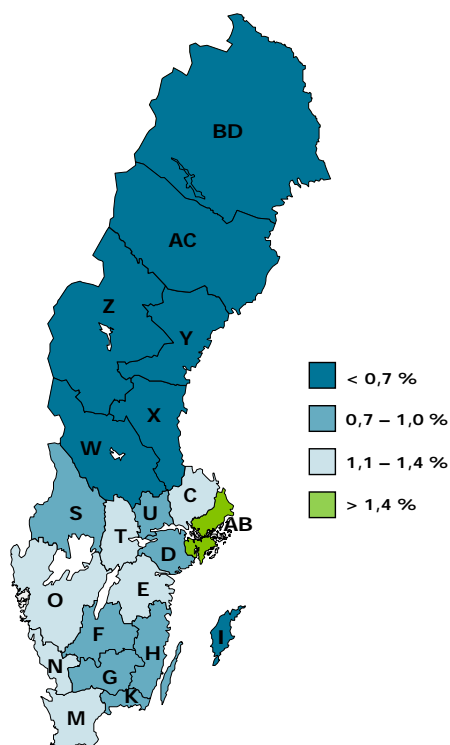
Stora regionala skillnader mellan länen

Till slutet av 2015 väntas antalet sysselsatta i riket öka med 52 000 personer. De flesta jobben kommer att tillfalla de tre storstadsregionerna och framför allt Stockholm, där den privata tjänstesektorn är dominerande. Jobbtillväxten i de industritunga länen – med Jönköping i spetsen – är svagare, vilket förklaras av exportens svaga utveckling.

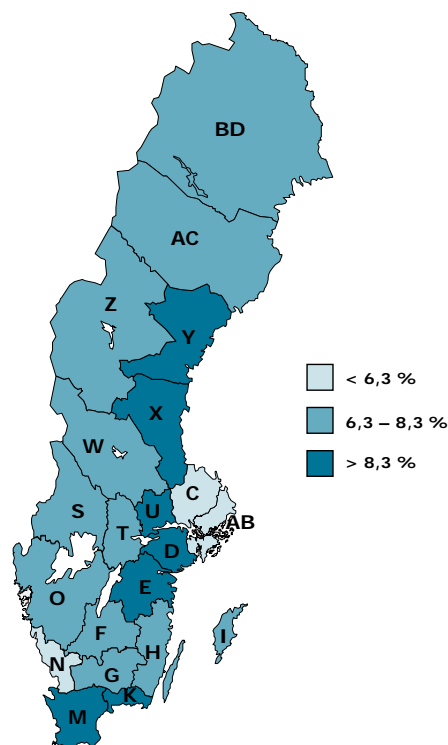
För såväl Jönköpings län som för riket som helhet kommer arbetslösheten bara minska svagt under 2015. Förklaringarna är också desamma: sysselsättningen ökar visserligen men det gör

också arbetskraften vilket gör att effekten på arbetslösheten blir liten. *Nivån* på arbetslösheten skiftar dock betydligt länen emellan. Lägst är arbetslösheten i Stockholms – och Uppsala – län och högst i Gävleborgs län. Jönköping kommer även under 2015 att ha en av de lägsta arbetslöshetsnivåerna i riket, den svaga industrikonjunkturen till trots.

Förväntad procentuell sysselsättningsförändring (16-64 år) mellan kvartal 4 2014 och kvartal 4 2015

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft, prognos kvartal 4 2015

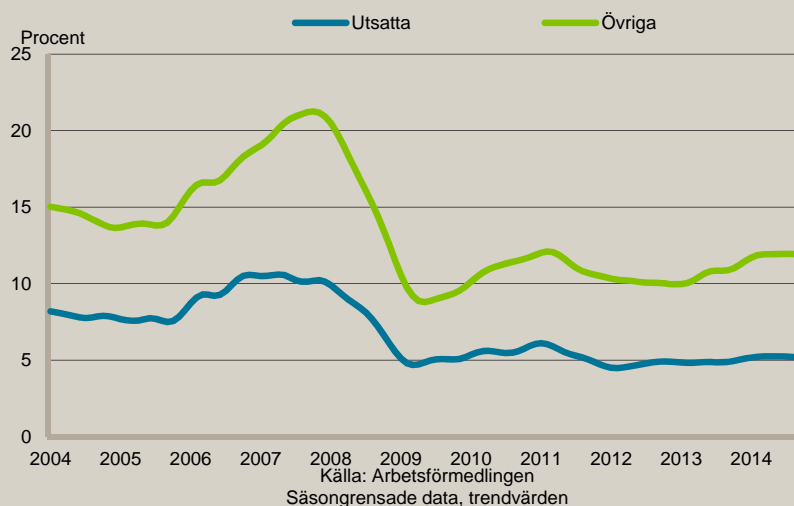
AB	Stockholm	I	Gotland	U	Västmanland
C	Uppsala	K	Jönköping	W	Dalarna
D	Södermanland	M	Skåne	X	Gävleborg
E	Östergötland	N	Halland	Y	Västernorrland
F	Jönköping	O	Västra Götaland	Z	Jämtland
G	Kronoberg	S	Värmland	AC	Västerbotten
H	Kalmar	T	Örebro	BD	Norrbottn

Jobbchanser

Diagrammet nedan visar utvecklingen för den uppskattade "jobbchansen" för inskrivna arbetslösa de senaste tio åren och uppdelat på "utsatta grupper" respektive "övriga". Till gruppen "utsatta" räknas inskrivna arbetslösa som är högst förgymnasialt utbildade, har en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga, är utomeuropeiskt födda och/eller är 55-64 år gamla (ej dubbelräkning av personer).

"Jobbchansen" för en given grupp beräknas som antalet inskrivna arbetslösa som lämnat till arbete som andel av antalet arbetslösa som uppskattas ha varit inskrivna under den aktuella månaden.

Jobbchanser⁶ för utsatta grupper och övriga inskrivna arbetslösa 16-64 år, Jönköpings län, januari 2004-oktober 2014

Av diagrammet framgår att andelen arbetslösa som går till arbete, det vill säga "jobbchansen", har varit i princip oförändrat under 2014. Detta gäller för såväl utsatta som icke-utsatta.

I samband med finanskrisen 2008-2009 minskade jobbchanserna dramatiskt för båda grupperna. Under 2010 förbättrades möjligheterna att få ett arbete i och med återhämtningen på arbetsmarknaden, men denna förbättring är knappt märkbar för gruppen utsatta. Från och med början av 2013 förbättrades jobbchansen kontinuerligt för gruppen "övriga", men under 2014 har förändringarna varit mycket små. Noterbart är att gruppen "utsatta" aldrig fick ta del av förbättringen på arbetsmarknaden under 2013, utan möjligheterna till jobb har varit i princip oförändrade trots att arbetsmarknaden förstärktes under året.

⁶ Jobbchansen beräknas genom formeln "Inskrivna arbetslösa som lämnat till arbete med eller utan stöd under månaden/(kvarstående inskrivna arbetslösa månaden innan + 0,5*nyinskrivna arbetslösa under månaden)".se *Jobbchansen utveckling*, Working paper 2014:1, Arbetsförmedlingen 2014, www.arbetsformedlingen.se för mer information.

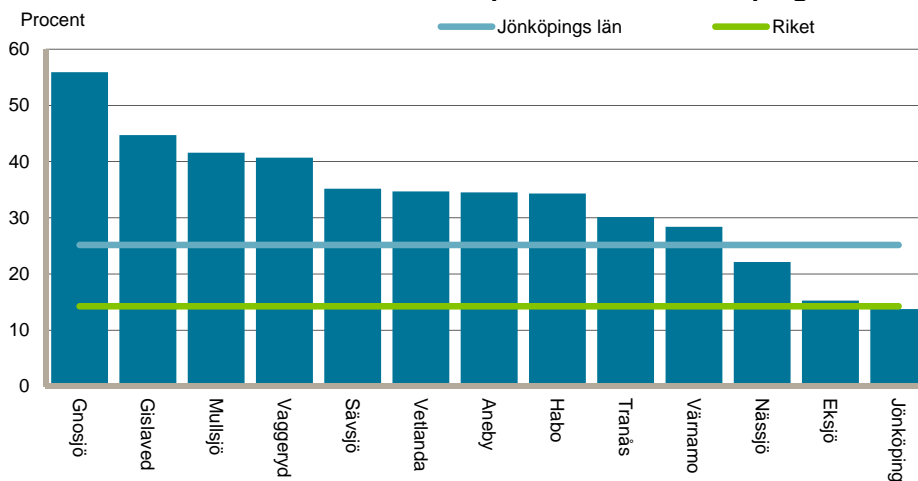
Näringsgrenar

De utmärkande dragen för arbetsmarknaden i länet är en stor andel sysselsatta inom industri. Inget annat län har en högre sysselsättning inom denna bransch. Eftersom en så stor andel av länets arbetskraft är sysselsatta inom industrin är andra branscher mindre, eller betydligt mindre, vid en jämförelse med riket som helhet. Andelen sysselsatta inom byggsektorn är lägst i landet, andelen jobbtillfällen i den privata tjänstesektorn bland de lägsta i landet och andelen sysselsatta i den offentliga sektorn ligger under riksnittet.

Sysselsättningen i länet ökar 2015

Prognosundersökningen ger en positiv bild vad gäller efterfrågan på arbetskraft. Många arbetsställen i prognosundersökningen förutser ett ökat personalbehov trots den förhållandevis svaga ekonomiska utvecklingen. Undersökningens resultat pekar på en ökad sysselsättning 2015, men tillväxten koncentreras mer eller mindre till branschgruppen *Bygg, Privata tjänster*. Även branschgruppen *Offentliga tjänster* noterar en förbättring. Sysselsättningen inom *Jord- och skogbruk* och *Industri* bedöms kvarstå på mer eller mindre oförändrad eller något minskande nivå under 2015. Det innebär samantaget att sysselsättningen i länet ökar med knappt 1 300 personer det kommande året.

Andel förvärsarbetande inom industrin per kommun i Jönköpings län

Källa: SCB (RAMS)

Anm. Andel av den förvärsarbetande dagbefolkningen (16-64 år) i respektive kommun som är verksam inom industrin, enligt RAMS 2012.

Industri

Jönköping är ett industrilän och nära var fjärde sysselsatt arbetar i ett industriföretag, vilket är den högsta siffran för ett enskilt län i Sverige. Av Jönköpings läns tio största privata arbetsgivare återfinns åtta inom industrin, vilket sätter sin prägel på hela länets näringsliv. För riket som helhet uppgår andelen sysselsatta inom industrin till drygt 14 procent. Jönköpings län utgör en del av ett industrikluster och i de övriga smålandslänen, Kronoberg och Kalmar, är andelen industrisysselsatta också väsentligt högre än i riket som helhet. I dessa två län återfinns omkring var femte arbetstillfälle inom industrin.

De lokala variationerna är som diagramet ovan visar emellertid stora. I länet finns Gnosjö, som är den kommun i Sverige med högst industrisysselsättning (55,9 procent), medan Jönköping har en sysselsättning strax under 14 procent, vilket är mer i nivå med andra städer av Jönköpings storlek. Flest sysselsatta återfinns i delbranscherna *tillverkning av metallvaror* och *tillverkning av maskiner*. Utmärkande för länet är också att en stor andel sysselsatta, cirka 10 procent av industrijobben, finns inom tillverkning av gummi- och plastvaror.

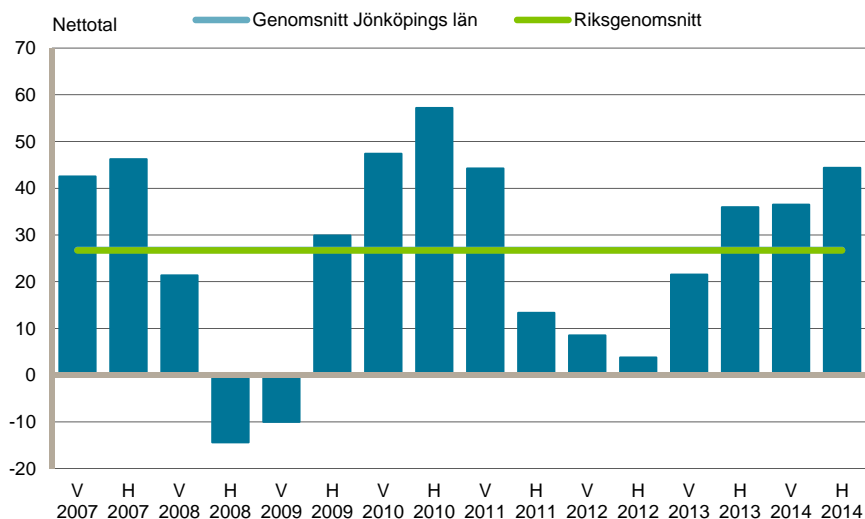
Stigande efterfrågan med färre anställda 2015

Industrin är den näring i länet som tydligast märkte av dämpningen i den europeiska konjunkturen, detta då en stor del av produktionen går på export. Under 2014 stagnerande tillväxten på den viktigaste exportmarknaden, Eurozonen, och ingen stark förbättring är i omedelbart sikte. En stark bidragande orsak till den svaga tillväxten i Europa är att kontinentens ekonomiska motor Tyskland har börjat hacka betänkligt. En stor del av dämpningen under 2014 kan knytas till tysk industri och export, som är tät sammanflätad med svensk industri. Länets industri har därmed haft ett tuff 2014 och höstens prognosundersökning visar att antalet anställda har minskat under året.

För 2015 väntas ingen stor förbättring. Det är dock fler företag i länet som tror på en ökad efterfrågan än på en minskning de kommande sex månaderna. Optimismen är till och med något ökande i jämförelse med vårens undersökning. Nära fyra av tio industriföretag tror att efterfrågan på deras varor och tjänster kommer att öka det kommande halvåret och endast fem procent tror på en minskning. Således ligger förväntningarna för det kommande halvåret över riksgenomsnittet och det historiska snittet för länet.

Företagens förväntningar på antalet anställda är dock försiktiga. Länets arbetsgivare tror på en fortsatt minskning av personalstyrkan om än i begränsad utsträckning. Detta ligger i linje med de senaste årens trend där antalet sysselsatta har minskat kontinuerligt.

Förväntad efterfrågeutveckling inom industrin under de kommande sex månaderna, Jönköpings län, våren 2007 – hösten 2014

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar
Säsongrensade data, trendvärden

Anm. Nettotalen beräknas som andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan på deras varor/tjänster kommer att öka under kommande sex månader minus andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan kommer att minska. De heldragna linjerna i diagrammet är medelvärdet av nettotalen för riket respektive länet enligt Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar våren 2007 – hösten 2014. Notera att blå och grön linje sammanfaller med varandra.

En ökad efterfrågan på varor och tjänster innebär således inte att antalet sysselsatta inom branschen ökar. De senaste årens utveckling visar snarast på det motsatta. Inom industrin finns ett konstant rationaliseringsstryck och produktionsprocesserna automatiseras och effektiviseras. En stor del av den enklare produktionen har också flyttats till länder med ett lägre kostnadsläge. Detta har inneburit att industrins andel av sysselsättningen har minskat trendmässigt under flera decennier och fyra av tio arbetstillfällen inom industrin har försvunnit sedan mitten av 1980-talet. Några tecken på att industrisysselsättningen skulle öka på lång sikt i länet finns inte i dagsläget, även om efterfrågan och produktionen kommer att öka. Denna bild bekräftas av Konjunkturinstitutets barometer där industriföretagen även fortsättningsvis räknar med en ökning av produktionsvolymen de närmaste månaderna, men samtidigt planerar att minska antalet anställda⁷. I detta perspektiv är Jönköping utsatt då länet till en stor del är beroende av en bransch där tillväxten allt mer sällan resulterar i fler arbetstillfällen.

Delar av länets industrisysselsättning, särskilt på lokal nivå, är koncentrerad till ett fåtal dominerande arbetsgivare som i sin tur ingår i stora multinationella koncerner. Detta innebär att den lokala arbetsmarknaden är starkt beroende av enskilda arbetsgivares utveckling vilket är en osäkerhetsfaktor, åtminstone i det korta perspektivet. Företags-

⁷ Konjunkturbarometern, oktober 2014, Konjunkturinstitutet.

ekonomiska beslut, som flytt eller förändringar i produktionen, fattas på en global nivå, vilket kan få direkta och drastiska konsekvenser för den lokala arbetsmarknaden.

Flera bristyrken trots kärv arbetsmarknad

Den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden medför också att antalet arbetsgivare som uppger att de upplevt brist vid det senaste rekryteringstillfället är lågt i relation till andra branscher. I höstens undersökning anger 16 procent av arbetsgivarna att de upplevt brist vid rekrytering det senaste halvåret. Det är inte enbart en effekt av den svaga konjunkturen utan det pågår också en strukturell förändring av yrkessammansättningen. Antalet sysselsatta i yrken som kräver längre utbildning ökar medan yrken med lägre utbildningskrav minskar. Detta är en process som påskyndas i en svag konjunktur när det är hård konkurrens om jobben och arbetsgivarna kan höja kompetenskraven vid nyrekryteringar och anställningar. Utvecklingen innebär att konkurrensen om de enklare jobben blir hård och arbetslösheten förblir hög inom industriyrken med låga utbildningskrav.

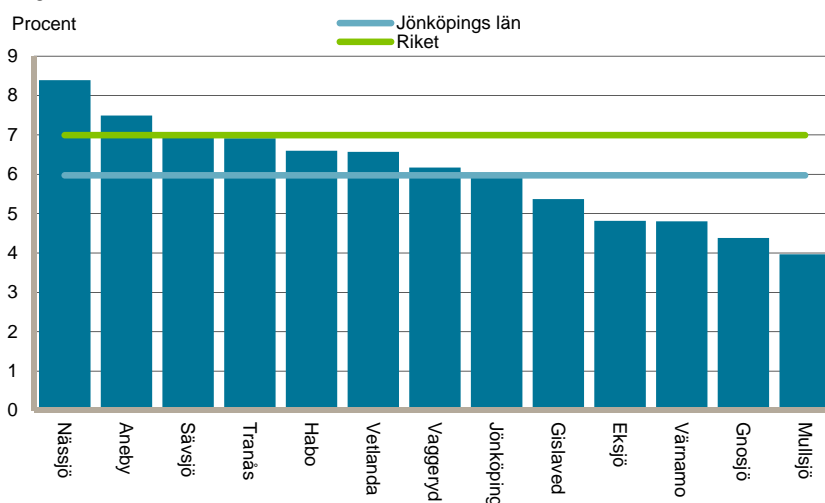
Trots den svaga industrikonjunkturen och att antalet sysselsatta minskat finns det flera bristyrken i branschen. Exempel på bristyrken under 2015 är CNC-operatör och verktygsmakare. Framför allt handlar det om brist på välutbildad och hantverksskicklig personal, exempelvis CNC-operatörer med goda programmeringskunskaper eller svetsare med särskilda licenser och erfarenheter. En förklaring till att bristerna kvarstår är efter år är det låga intresset för gymnasieskolans industriprogram bland dagens ungdomar, vilket medför att återväxten är liten. Svårare är det för den arbetskraft som inte har tillräcklig utbildning eller besitter de efterfrågade kompetenserna. För det närmaste året bedöms de flesta montörsyrkena inom industrin möta en fortsatt kärv arbetsmarknad. Även för maskinoperatörer och processoperatörer inom industrin kommer det generellt råda en konkurrens om jobben även om arbetsmarknaden går mot ett allt mindre överskott av sökande.

För de sysselsatta inom industrin som har ett mer tekniskt arbete ser situationen på arbetsmarknaden mer positiv ut. I länet är det viss brist på civilingenjörer, ingenjörer och tekniker (med inriktning elektronik, elkraft och maskin). Den stora efterfrågan är på de personer som har utbildning och erfarenhet. För personer som saknar arbetslivserfarenhet kan arbetsmarknaden vara svårare trots att man har en relevant teknisk utbildning. Vidare är företagssäljare med teknisk kompetens en bristvara i länet. Det kan handla om att den eftersökta, utöver säljkompetens, ska vara utbildad – gärna ingenjör – och ha gedigen erfarenhet inom ett specifikt område.

Byggverksamhet

I Jönköping arbetade nära 10 200 personer med *Byggverksamhet* mot slutet av 2011 vilket motsvarar 6 procent av de sysselsatta. Det är en något lägre andel än för riket som helhet. Sett över länet finns flest sysselsatta i Nässjö följt av Aneby och en låg andel sysselsatta i Gnosjö och framför allt Mullsjö. Nästan sju av tio inom byggbranschen arbetar med *specialiserad bygg och anläggningsverksamhet*, vilket innefattar elektriker, VVS-arbetare, golvläggare, målare och de andra hantverksyrkena inom näringen.

Andel förvärvsarbetande⁸ inom byggverksamhet per kommun i Jönköpings län 2012

Källa: SCB (RAMS)

Uppsving för byggindustrin

Både 2014 och 2015 förväntas bli starka år för bostadsbyggandet. För riket som helhet har antalet påbörjade bostäder i flerbostadshus ökat kraftigt under 2014 och fördubblats i jämförelse med 2013. För 2015 förväntas ytterligare ökning och inte sedan 1990-talet har byggandet av fler bostäder påbörjats. I detta finns dock stora skillnader mellan stad och land. Det är framför allt i storstadsregionerna, med Stockholm i spetsen, som byggandet ökar kraftigt men även i kommuner med större innevanarantal än 75 000 – dit Jönköping räknas – förväntas bostadsbyggandet öka med cirka 50 procent. För mindre kommuner beräknas nyproduktionen öka med 30 procent.⁹ Ytterligare en faktor som gynnar just Jönköping som stad är att det också förväntas en kraftig ökning av byggandet av studentbostäder under 2015.¹⁰

⁸ Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.

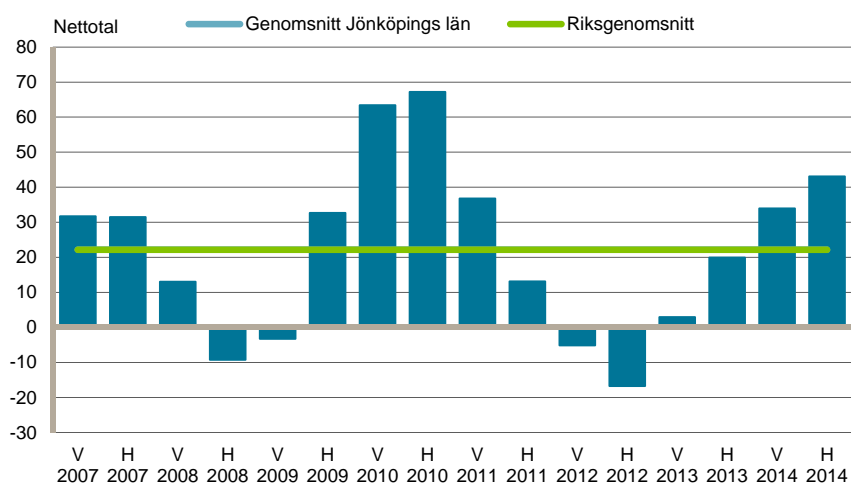
⁹ Boverkets indikatorer, nummer 3, november 2014, Boverket.

¹⁰ Ibid.

De mindre hantverksföretagen, som är verksamma inom rot-sektorn (renovering, ombyggnad, tillbyggnad), och står för den större delen av sysselsättningen, ser fortfarande ljusst på framtiden. Till skillnad från de större byggbolagen, som främst jobbar med nybyggnation, har denna del av branschen inte upplevt någon direkt svacka under senare år. Dessa företag verksamma inom VVS, golvläggning, måleri med mera, ofta fåmansbolag, gynnas också av en ökad nybyggnation, men framför allt av att antalet renoveringsarbeten fortsätter att öka.¹¹ Förväntningarna inför framtiden är således positiva även för denna del av byggbranschen och företagen räknar med nyanställningar under prognosperioden.

Höstens undersökning visar att optimismen för branschen är långt över det historiska genomsnittet och andelen företag som tror på en ökad efterfrågan är den högsta sedan 2010.

Förväntningsläget inom byggverksamhet för kommande sex månader, Jönköpings län, våren 2007-hösten 2014

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar
Säsongrensade data, trendvärden

Anm. Notera att blå och grön linje sammanfaller med varandra.

Ökad brist på arbetskraft 2015

Bristen på arbetskraft har ökat i jämförelse med i höstens undersökning och var tredje arbetsgivare i branschen anger att de har upplevt brist på arbetskraft vid rekrytering det senaste halvåret. Det branschen efterfrågar är yrkesmän med erfarenhet och yrkesbevis. I länet är det en fortsatt brist på VVS-montörer, anläggningsmaskinförare och kranförare. På tjänstemannasidan finns en viss brist på både civilingenjörer och högskoleingenjörer med inriktning på byggteknik och anläggning. Framför allt finns en efterfrågan på personer som kan fungera som arbetsledare, vilket i många fall kräver både utbildning och framför allt erfarenhet.

¹¹ Under 2014 beräknas över 42 000 personer ha nyttjat skatteavdraget i länet, vilket var en liten ökning mot 2013. Statistik från Skatteverket för rot- och rutbetalningar, www.skatteverket.se

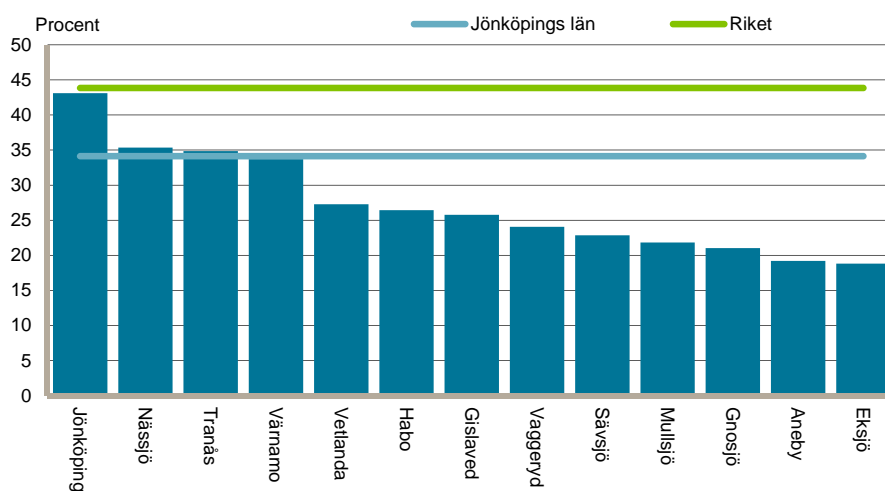
Samtidigt som det råder brist på flera byggyrken är det fortfarande många arbetslösa byggungdomar (under 24 år) som saknar de lärlingstimmar som krävs för att bli färdigutbildade när de lämnar gymnasieskolan. Detta gäller särskilt för utbildningarna till installationselektriker och till viss del VVS-montörer. Bristen på lärlingsplatser är stor och utgör ett strukturellt problem för branschen samt tyder på ett utbildningssystem som inte är i samklang med arbetsmarknaden. Risken är stor att en del kommer att behöva lämna det yrke som de utbildats inom.

Sammantaget bedömer Arbetsförmedlingen att sysselsättningen inom byggbranschen i Jönköpings län kommer att öka under prognosperioden i takt med att byggkonjunkturen fortsätter att stärkas under 2015.

Privata tjänster

Till den privata tjänstesektorn räknas branscherna *Handeln, Transport, Hotell och restaurang, Information och kommunikation, Finansiell verksamhet och Företagstjänster*. Det privata tjänsteområdet omfattar således ett stort antal vitt skilda yrken, från personer som arbetar med avancerade konsultuppdrag och medieverksamheter till mindre utbildningskrävande yrken inom exempelvis handel, hotell, restaurangverksamhet och lokalvård. Sammantaget sysselsätter dessa branscher närmare 55 000 människor i Jönköpings län, vilket innebär att 34 procent av arbetstillfällena i länet återfinns inom den privata tjänstesektorn. I jämförelse med övriga Sverige är detta en låg andel. I riket som helhet jobbar 44 procent inom de privata tjänstenäringarna, i storstadsregionerna över hälften.

Andel förvärvsarbetande¹² inom privata tjänster per kommun i Jönköpings län 2012

Källa: SCB (RAMS)

¹² Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.

Det är enbart Jönköpings kommun som ligger nära i nivå med riksgenomsnittet för andelen anställda inom privat tjänstesektor. Aneby och Eksjö utmärker sig som två av totalt nio kommuner i hela landet där den privata tjänstesektorn utgör mindre än 20 procent av den totala sysselsättningen. En stor del av förklaringen till denna skillnad i sysselsättningsstruktur inom länet finns i kommunernas befolkningsunderlag. En liten, och på vissa håll krympande befolkning (Aneby, Gisslaved och Mullsjö), begränsar den lokala marknadens storlek, vilket är ett problem då tjänsteföretag primärt levererar sina produkter lokalt. På mindre orter blir efterfrågan för låg för att många typer av tjänsteföretag ska kunna etablera sig. Det kan handla om allt från bankkontor till salladsbarer. Företag med tjänster som affärsidé trivs därför bättre i större städer. Till exempel förväntas 70 procent av sysselsättningsökningen under 2015 ske i något av de tre storstadslänen¹³ och en stor del av dessa nya jobb skapas i den privata tjänstesektorn.

I Jönköpings län har sysselsättningsutvecklingen för den privata tjänstesektorn inte varit entydigt positiv under de senaste åren, vilket är fallet i storstadsregionerna. Mellan 2007-2012 har sysselsättningen i länet visserligen ökat inom *Hotell och restaurang* och inom *Företagstjänster*, men antalet arbetstillfällen har minskat inom *Transport och magasinering*, *Finans- och försäkringsverksamhet* samt *Fastighetsverksamhet*. Antalet sysselsatta inom *Handeln* och *Information och kommunikation* har varit i princip oförändrat. Detta förklarar den relativt låga jobbtillväxten och att det totala antalet anställda inom den privata tjänstesektorn enbart ökat med 3,3 procent. För riket som helhet har den privata tjänstesektorn varit något av en sysselsättningsmotor och ökat med 5,9 procent under samma period. Utvecklingen i länet inom den sektor är alltså långt svagare än för riket som helhet. Denna trend gör Jönköping mer sårbar på sikt då även de långsiktiga prognoser som görs över arbetsmarknaden bedömer att det är inom den privata tjänstesektorn (samt inom *Vård och omsorg*) som de framtida jobben i huvudsak kommer att skapas.¹⁴

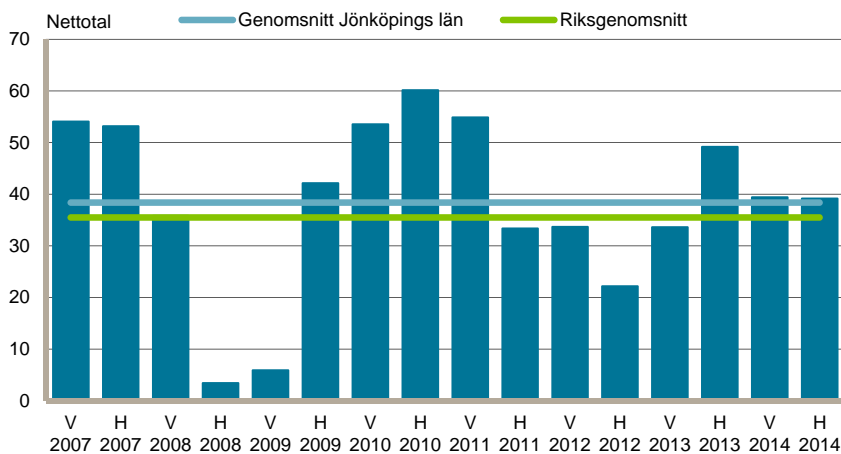
Fler anställda inom privata tjänster

I höstens prognosundersökning är företagens bedömning av det närmaste halvåret oförändrad i jämförelse med vårens undersökning. Inom branschen spretar dock förväntningarna om det kommande halvåret: alltså tror alla delbranscher på en ökad efterfrågan, men i jämförelse med i våras har framför allt *Handeln*, men även *Hotell och restaurang*, blivit mindre optimistiska. *Information och kommunikation* är mest optimistiska och fler än hälften av de intervjuade företagen i den branschen tror på en ökande efterfrågan.

¹³ Arbetsmarknadsutsikterna våren 2014, s.9, Arbetsförmedlingen 2014.

¹⁴ Se exempelvis: Var finns jobben – Bedömning för 2014 och en långsiktig utblick. Ura 2014:1, Arbetsförmedlingen 2014.

Förväntningsläget inom privata tjänster för kommande sex månader, Jönköpings län, våren 2007-hösten 2014

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar
Säsongrensade data, trendvärden

En ökad efterfrågan på varor och tjänster innebär i regel fler anställda. Den privata tjänstesektorn har dock i många fall ett låg kapacitetsutnyttjande, det vill säga att arbetsstället kan öka sin produktion av varor och tjänster med befintlig personal innan rekrytering av ytterligare personal måste ske. Exempelvis skulle en klädesaffär öka sin försäljning relativt mycket innan en ytterligare person behöver anställas. Detta till trots har företagen inom den privata tjänstesektorn generellt expansiva anställningsplaner under prognosperioden.

Handeln är den största branschen inom den privata tjänstesektorn och sysselsätter knappt 20 000 personer i länet. De senaste åren har antalet anställda i branschen ökat något för varje år, men ligger fortfarande under 2007 års nivå. Branschen har haft en positiv under början av 2014 med ökad försäljning inom samtliga delbranscher. Såväl livsmedelshandeln, handeln med motorfordon och butikshandeln redovisar ökad försäljning.

Handelns utveckling är beroende av hushållens konsumtionsvilja och framtidsoptimism, vilken har dämpats under hösten 2014. Hushållens förväntningar på såväl den svenska som den egna ekonomin har blivit mer negativa¹⁵ och detta är faktorer som talar mot en kraftig ökning av konsumtionen under prognosperioden. Det finns dock flera förhållanden som talar för att konsumtionen kommer att öka under prognosperioden; en historiskt låg ränta, en börs som är nära all-time-high, en ökande sysselsättning och att hushållen fortfarande har ett högt sparande är alla omständigheter som indikerar att det finns ett konsumtionsutrymme. Men för att hushållen ska börja lätta på plånboken krävs också vanligen en längre period av positiva ekonomiska nyheter vilket inte varit fallet under hösten. Arbetsförmedlingens bedömning är att sysselsättningen inom handeln i Jönköpings län kommer att utvecklas positivt under prognosperioden. Mest expansiva anställningsplaner har parti- och provisionshandeln medan detaljhandeln är lite mer försiktig.

¹⁵ Konjunkturbarometern, oktober 2014, Konjunkturinstitutet.

Handeln är en mycket viktig inkörsport på arbetsmarknaden för ungdomar och då särskilt detaljhandeln. Mer än hälften av de anställda finns i åldersintervallet 16-34 år. Det är också en av de branscher som har relativt låga utbildningskrav och inom detaljhandeln har endast 22 procent av de sysselsatta en eftergymnasial utbildning. Därför upplever handeln heller inga rekryteringsproblem utan det är en mycket hård konkurrens om jobben inom sektorn och hög arbetslöshet. Samtidigt är det viktigt att påpeka att det kommer att ske många rekryteringar inom området, inte minst inom detaljhandeln, och branschen kommer även fortsättningsvis att vara en sektor där många får sin första yrkeserfarenhet.

Transportsektorn sysselsätter drygt 8 700 personer, vilket motsvarar närmare 6 procent av arbetstillfällena i länet. Jönköpings län är ett logistikcentrum och inget annat län i Sverige har lika många sysselsatta inom branschen. Näringen består dels av persontransport, dels av godstransport, varav en majoritet av dem sysselsatta jobbar med det senare. Branschen är tätt sammankopplad med *Industrin*, *Byggbranschen* samt *Handeln* och påverkas starkt av konjunkturläget i dessa branscher. Antalet sysselsatta i länet har minskat med 7 procent mellan 2007 och 2012 och Arbetsförmedlingen bedömer att denna negativa trend kommer att plana ut under prognosperioden och att sysselsättningen istället kommer att öka något.

För yrkena inom transportbranschen råder det balans mellan utbud och efterfrågan i flertalet av de större yrkena. Innehållet i många av yrken förändras ständig och så också på vad som efterfrågas av arbetsgivarna. En kompetens som allt mer efterfrågas av busschaufförer är idag servicekänsla och förmågan att jobba med människor. Att en busschaufför kan köra bussen är en självklarhet och arbetsgivarna efterfrågar alltmer kompetenser utöver detta grundkrav. Arbetsgivare vill också gärna anställa kvinnor eftersom det anses "motverka slitaget" på bussarna. Erfarenhet av kundrelationer framhålls också som meriterande. Trots de ökade kraven finns det en problematik med ofrivillig deltidsarbetslösa och personer som enbart har timanställning, vilket brukar vara en signal om ett överskott på arbetskraft.

Inom fjärtransport finns en konkurrens från utländska åkerier som har lägre kostnader för drivmedel och löner. För distributionsförare, där lokalkännedom och kommunikativ förmåga är viktiga kompetenser, är konkurrensen från utländsk arbetskraft inte lika stor. I länet finns också ett stort överskott på framför allt lagerarbetare och truckförare. Det är många ungdomar som söker sig till yrket samtidigt som branschen erbjuder få nya arbetstillfällen.

Hotell- och restaurangbranschen består dels av hotell- och logiverksamhet, dels av restaurang-, catering- och barverksamhet. Branschen sysselsätter drygt 4 000 personer i länet och är tillsammans med företagstjänster den bransch i länet där andelen sysselsatta har ökat mest sedan 2007. Hushållens starka ekonomiska sitta i kombination med trenden att vi äter mer ute och lägger en större del av vår disponibla inkomst på kaféer och

restauranger är viktiga förklaringar till branschens framgång. Den goda utvecklingen inom turismen bidrar också till att branschen kommer att vara expansiv under prognosperioden.

Sysselsättningen i branschen är delvis säsongbetonad och deltidsanställningar är vanliga. Rekryteringsproblemen är framför allt förknippade med sommarsäsongen och det råder då stort brist på kvalificerade och erfarna kockar. Ytterligare en yrkesgrupp det råder brist på i länet är bagare och konditorer med erfarenhet och yrkeskunnande, vilket är en följd av de senaste årens ökning av antalet bagerier.

Information och kommunikation, som innefattar IT-branschen och förlagsverksamhet (tidskrifter och böcker), sysselsätter nära 2 700 personer i Jönköpings län. Antalet sysselsatta har dock varit i princip oförändrat under senare år och framför allt är det arbeten inom telekommunikation som har försvunnit från länet.

Branschens utsikter är splittrade. Strukturförändringar inom förlags- och medieverksamheten, som att allt färre läser en dagstidning i pappersform, innebär personalneddragningar och arbetsgivarna är pessimistiska om framtiden. Samtidigt visar vårens undersökning att det finns en påtaglig optimism inom IT-branschen och sektorn har tidvis svårt att hitta teknisk spetskompetens inom mjukvaru- och systemutveckling. Kvalificerad IT-personal efterfrågas inom ett flertal branscher, i såväl privat som offentlig verksamhet, och konkurrensen om jobben kommer att vara liten under prognosperioden.

Företagstjänster, Finans- och försäkringsverksamhet och Fastighetsverksamhet sysselsatte cirka 11 400 personer i länet mot slutet av 2012. Branscherna har upplevt ett kraftigt uppsving under 2000-talet. En förklaring till sysselsättningsökningen ligger delvis i att det är allt vanligare att outsourca kringtjänster som telefoni, lokalvård, bokföring etc. Dessa personer räknas då som sysselsatta inom den privata tjänstesektorn trots att arbetet utförs inom exempelvis industrin eller offentlig sektor.

Till företagstjänster räknas också bemanningsbranschen, som under senare år gynnats av den allmänna trenden med det ökande användandet av inhyrd personal.¹⁶ De senaste siffrorna från branschen tyder på att efterfrågan har ökat något under det tredje kvartalet 2014 och företagen tror på en oförändrad tillväxt under prognosperioden. Den låga tillväxten förklaras framför allt av industrins svaga tillväxt.

I länet finns det ett stort överskott på städare och lokalvårdare bland dem vilket resulterat i att kraven höjts inom yrket. Arbetsgivare efterfrågar nu exempelvis körkort, yrkeserfarenhet och certifiering innan en anställning blir aktuell. Trots att kvalifikationskraven har trissats upp bedömer Arbetsförmedlingen att det kommer att vara ett överskott av sö-

¹⁶ Bemanningsbranschen hade år 2013 i genomsnitt 69 900 årsanställda, vilket motsvarar ca 1,5 procent av de sysselsatta. <http://www.bemanningsforetagen.se/Bemanningsforetagen> 2014.

kande även framöver. Listan på bristyrken inom *Företagstjänsterna* är inte särskilt lång även om det fortfarande finns en stor efterfrågan på bland annat tekniska konsulter (företrädesvis civilingenjörer) och revisorer. Extra eftertraktade är de som utöver relevant utbildning och erfarenhet har säljkompetens och konsultvana.

Personliga och kulturella tjänster innefattar en rad verksamheter som har det gemensamt att de riktar sig till privata konsumenter, detta inkluderar kultur-, idrotts och fritidsverksamheter, reparation- och underhåll av datorer, hårvård och annan skönhetsbehandling. Hit räknas också hushållsnära tjänster, det vill säga arbeten som utförs i eller i anslutning till bostaden. Sektorn har under senare år utvecklats positivt och understötts av politiska reformer. Införandet av rut-avdraget (rengöring, underhåll, tvätt) har lett till ett uppsving för branschen och nyetablering av en mängd nya städbolag.¹⁷ Sammantaget sysselsätter branschen drygt 5 200 människor i länet.

För några av branschens yrken, som frisörer, massörer och hudterapeuter, är det vanligt att man bedriver sin verksamhet som egen företagare. Vidare är det vanligtvis en utbildning på gymnasienivå som behövs föra att vara gångbar inom sektorns yrken. Eftersom branschen riktar sig mot privatpersoner är branschen starkt beroende av hur hushållens konsumtionsvilja utvecklar sig. Under prognosperioden finns det utrymme för hushållen att öka sin konsumtion, vilket kommer gynna branschen. Trots detta kommer det även att råda hård konkurrens om jobben och finnas ett visst överskott på arbetskraft.

Privata tjänster kommer att öka

Samtantaget är Arbetsförmedlingens bedömning att antalet sysselsatta inom den privata tjänstesektorn kommer att öka 2014-2015. Framför allt är det *Hotell och restaurang* och vissa delar inom *Företagstjänster* (städbolag) och *Information och kommunikation* (IT-konsulter) som bidrar till branschens sysselsättningsutveckling.

Offentliga tjänster

Nästan tre av tio arbetstillfällen i Jönköpings län finns inom den offentliga tjänstesektorn. Det motsvarar nära 51 400 jobb och är den näringsgren, efter privata tjänster, som sysselsätter flest människor. I jämförelse med riket som helhet är detta strax under genomsnittet. Av de tio största enskilda arbetsgivarna i länet är nio inom det offentliga¹⁸ och därför väldigt viktiga arbetsgivare. De offentliga verksamheterna är klassiskt kvinnodominerade och de största verksamhetsområdena är skola, vård och omsorg.

Inom länet finns stora skillnader vad gäller andelen offentlig sysselsatta. Eksjö sticker ut ordentligt och har den största andelen offentliganställda av alla kommuner i Sverige och

¹⁷ Avdragen har ökat för varje år sedan införandet 2009 och så även 2014. Antal köpare och belopp i kronor per rut/rot- arbete fördelat på riket totalt och län samt år, www.skatteverket.se

¹⁸ Länets tio största arbetsgivare är (i fallande ordning) Jönköpings kommun, Jönköpings läns landsting, Värnamo kommun, Nässjö kommun, Gislaveds kommun, Vetlanda kommun, Eksjö kommun, Tranås kommun, Husqvarna Ab samt Sävsjö kommun. SCB, 2012.

närmare 6 av 10 jobb finns i sektorn. Förklaringen är framför allt Göta Ingenjörregemente och Swedec (Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum) samt ett stort institutionsboende som tillsammans med de sedvanliga kommunala verksamheterna utgör de viktigaste arbetsgivarna på orten. I Jönköping, Nässjö och Värnamo finns länets tre sjukhus, vilket också medför en stor andel yrkesverksamma inom den offentliga tjänstesektorn. I andra änden av skalan ligger Gnosjö som är den kommun i Sverige med tredje lägsta sysselsättningen inom det offentliga.

Antalet anställda inom den offentliga sektorn har ökat långsamt under senare delen av 00-talet eller 1,2 procent mellan 2000 och 2012. Hur sysselsättningen förändras inom den offentliga sektorn beror på den demografiska utvecklingen och, framför allt, på hur den regionala och kommunala ekonomin utvecklas. Landstingens kostnader för hälso- och sjukvård ökar årligen med i genomsnitt cirka 2 procent, utöver ökade löner och priser. Förklaringarna till detta är att vi blir fler och äldre (demografins sammansättning) samt utvecklingen av nya behandlingsmöjligheter vilket på sikt ökar kostnaderna. Ytterligare en faktor som kommer att påverka landstingets ekonomi är att många sjukhus i Sverige byggdes under 1960-1970-talen när hälso- och sjukvården expanderande kraftigt¹⁹ och lokalerna kräver nu stora investeringar i form av renovering och anpassning till dagens utvecklade medicinska teknik. Genom förändringar av det kommunala utjämningsystemet förlorade Jönköpings läns landsting cirka 250 miljoner i intäkter under 2014. För att möta detta intäktsbortfall höjdes skatten med 40 öre 2014, men besparingar ska även genomföras 2015 och 2016 för att få budgeten i balans.²⁰

Den pressade ekonomiska situationen inom landstinget innebär att inga större nyanställningar kommer att ske, trots att behoven ökar. Hösten prognosundersökning visar att antalet anställda inom de offentliga tjänsterna kommer att öka svagt och i nivå med den historiska trenden under 2015.

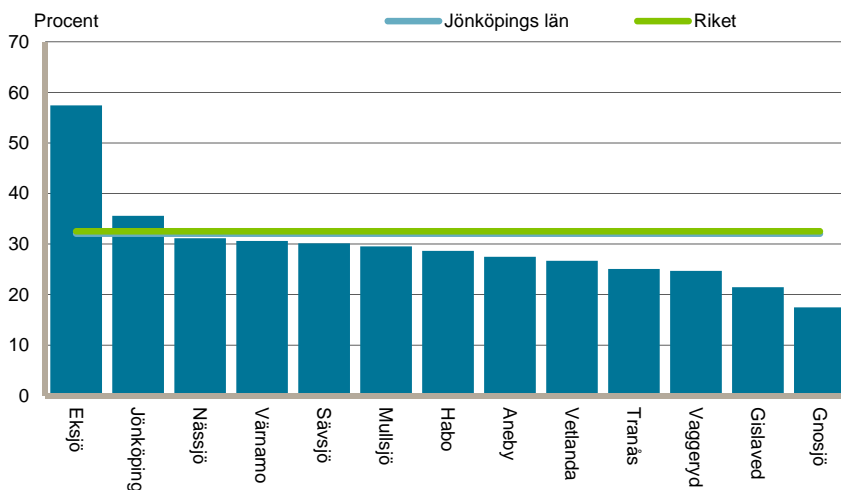
Den kommunala ekonomin har utvecklats starkt i Sverige under senare år och endast 26 av 290 kommuner redovisade ett underskott för 2013.²¹ Under prognosperioden kommer skatteunderlaget för länets kommuner att stärkas i och med att arbetslösheten sjunker och fler personer är i arbete. Som alltid är dock kommunerna mycket restriktiva i sina anställningsplaner och för 2015 ses enbart marginella sysselsättningsökningar.

¹⁹ Ekonomirapporten – om kommunernas och landstingens ekonomi, april 2014. Sveriges Kommuner och Landsting, 2014.

²⁰ Budget med Verksamhetsplan 2014, flerårsplan 2015-2016. Landstingets kansli, www.lj.se.

²¹ En viktig förklaring till kommunernas goda ekonomi 2013 är återbetalningen av försäkringspremier från AFA Försäkring. Ekonomirapporten – om kommunernas och landstingens ekonomi, april 2014. Sveriges Kommuner och Landsting, 2014

Andel förvärvsarbetande²² inom offentliga tjänster per kommun i Jönköpings län 2012

Källa: SCB (RAMS)

Anm. Notera att blå och grön linje sammanfaller med varandra.

Brist på flera vård- och omsorgsyrken

Trenden på sjukhusen går mot en allt mer kvalificerad personal på bekostnad av de jobb som inte kräver legitimation eller längre eftergymnasialutbildning. Inom Vård och omsorgssektorn i länet är det en generell brist på kvalificerad sjukvårdspersonal. Det gäller sjuksköterskor med specialistkompetens inom de flesta inriktningar som till exempel *sjuksköterskor inom akutsjukvård, distriktssköterskor, operationssjuksköterskor, sjuksköterskor inom psykiatrisk vård* samt *röntgensjuksköterskor*. Därtill finns en stor brist på specialisläkare. Även inom de dentala yrkena finns en viss brist och då framför allt på tandläkare.

Efterfrågan på vårdpersonal kommer vara stor under hela prognosperioden och det finns inga tecken på att den kommer att minska därefter. I och med att befolkningen blir allt äldre ökar behovet av hälsovård och äldreomsorg och SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) räknar med att den årliga ökningstakten av behoven kommer att stiga fram till åtminstone 2030.²³ Förbättrade och nya möjligheter att behandla fler sjukdomar bidrar också till en ökad efterfrågan på personal. Det växande behovet av utbildad personal har inte matchats i motsvarande takt av en utbyggnad av utbildningssystemet. För få utbildningsplatser på högskolan till läkarutbildningen har exempelvis resulterat i att lottning fått tillämpas bland alla sökande med högsta betyg. Ännu en förklaring till nuvarande bristsituation är att personalen inom offentlig sektor har en hög medelålder och stora pensionsavgångar väntar inom flera av yrkena. En viss dämpning av bristerna sker genom rekryteringar från utlandet och invandringen, till exempel är cirka en tredjedel av de yrkesverk-

²² Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.

²³ Ekonomirapporten – om kommunernas och landstingens ekonomi, april 2014. S.38, Sveriges Kommuner och Landsting, 2014.

samma läkarna födda utanför Sverige. Att rekrytera och behålla högkvalificerad personal är och kommer att vara en av landstingets stora utmaningar framöver.

Området hälso- och sjukvård rymmer även ett antal yrken där det råder balans mellan utbud och efterfrågan, som sjukgymnaster, optiker, veterinärer och tandsköterskor. För det största yrket i branschen, undersköterskor, har arbetsmarknaden förbättrats under senare år, men fortfarande finns ett vist överskott i länet. I takt med en åldrande befolkning och med att allt mer av vården förläggs från sjukhusen till hemmen talar mycket för att efterfrågan på denna typ av vårdpersonal kommer att öka. Undersköterskor som har yrkeserfarenhet, gärna från sjukhus, och b-körkort – eftersom många anställningar kräver att man åker bil hem till brukare och vårdtagare – kan det råda en viss brist på redan nu.

Pedagogiskt arbete – stor brist på gymnasielärare

Inte sedan i början av 1990-talet har det varit fler barn i förskolan och de kommande åren börjar dessa barn **grundskolan**. Detta kommer att innebära ett ökat tryck på verksamheten, men det kommer inte innebära att antalet anställda inom grundskolan ökar under prognosperioden. Vårens undersökning indikerar ett oförändrat antal anställda. Fortfarande finns det en stor efterfrågan på förskolelärare, vilket hänger samman med kommunernas ambition att öka andelen pedagogiskt utbildade inom barnomsorgen. Specialpedagoger och SFI-lärare är också yrken inom den pedagogiska sektorn som är mycket efterfrågade på arbetsmarknaden.

För **gymnasieskolan** innebär den demografiska utvecklingen i länet ett minskat elevunderlag fram till år 2018. Det handlar om att antalet individer i åldersgruppen 16-19 år minskar med cirka 20 procent från toppnivån 2009. Det är en effekt av de ekonomiska krisåren på det tidiga 1990-talet då födelsetalen minskade kraftigt i Sverige. Minskade behov innebär mindre resurser och att verksamheten måste anpassas. Konkurrensen om eleverna är också hård från friskolan där cirka en fjärdedel av gymnasieleverna bedriver sin utbildning. Trots minskade elevkullar finns en stor efterfrågan på gymnasielärare i länet. En förklaring till detta är införande av lärarlegitimationen, vilket påverkar efterfrågan på behöriga lärare. Ytterligare förklaringar till gymnasielärarnas goda arbetsmarknad är att intresset för lärarutbildningarna har varit svagt under flera års tid och en hög medelålder bland de yrkesverksamma. Några stora ökningar i antalet anställda är det alltså inte fråga om, utan rekryteringsproblemen inom yrkeskåren handlar om att behålla nuvarande bemanning intakt. Under nästkommande år kommer det att vara en stor brist på gymnasielärare i matematik samt naturvetenskapliga ämnen. Vidare är efterfrågan stor på gymnasielärare i språk och yrkesämnen.

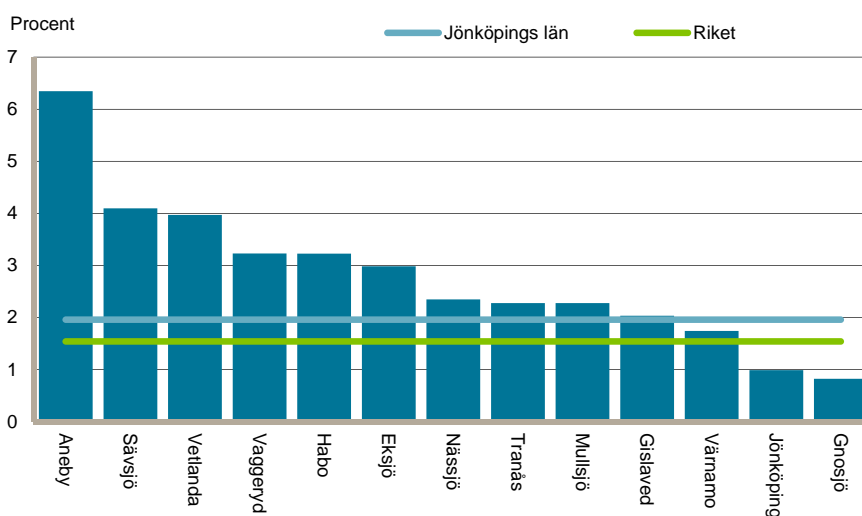
Offentlig förvaltning och försvar

Till den offentliga förvaltningen hör den del av de offentliga tjänsterna som omfattar verksamhet med myndighetskaraktär. Hit hör bland annat administration av statliga och (landstings-) kommunala förvaltningar samt polis, försvar och domstolsväsende. Generellt är dessa arbetsgivare mycket återhållsamma med nyanställningar och inga stora sysselsättningsförändringar kommer att ske på området. Inom de flesta av branschens yrkesgrupper, som *administratörer i offentlig förvaltning* och *socialsekreterare* råder det i princip balans mellan utbud och efterfrågan.

Jord- och skogsbruk

I Jönköping arbetar cirka 3 200 personer inom *Jord- och skogsbruk* och antalet sysselsatta är jämt fördelade mellan branschens två delar. Ur ett sysselsättningsperspektiv utgör sektor en liten del av arbetsmarknaden med 2,0 procent av jobben, vilket är strax över genomsnittet för riket som helhet. Inom länet finns dock en stor spridning mellan kommunerna vad gäller andelen arbetstillfällen inom näringen. Från 6,3 procent av arbetstillfällena i Aneby till under 1 procent i Jönköping och Gnosjö.

Andel förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruk per kommun i Jönköpings län 2012

Källa: SCB (RAMS)

Under flera årtionden, sedan industrialiseringen påbörjades, har antalet sysselsatta inom jord och skog minskat trendmässigt. Denna utveckling har fortsatt även under senare år och allt färre jobbar inom näringarna. Under perioden 2007-2012 minskade antalet sysselsatta med 5 procent eller närmare 200 personer.

Utvecklingen inom jordbruket går mot att verksamheten bedrivs i större enheter vilket kräver större anläggningar och dyrare maskinpark. Detta gör inträdet på arbetsmarknaden svår, vilket är problematiskt för en bransch där medelåldern redan är mycket

hög²⁴, nästan 40 procent av bönderna är över 60 år²⁵. De flesta lantbruk drivs fortfarande som enmansföretag, men 42 procent av företagen har en eller flera anställda.

Utvecklingen inom både jord- och skogsbruket påverkas starkt av förändringar i världsmarknadspriset på de råvaror som produceras och förutsättningarna för verksamheterna förändras snabbt. I Sverige har konsumtionen av importerat kött ökat starkt trendmässigt sedan mitten av 1990-talet och pressat lönsamheten i branschen hårt, framför allt för grisbönderna.

Skogsindustrin, som består av sågverks-, massa- och pappersindustrin är en bransch som varit utsatt för ett hårt förändringstryck under lång tid. På 1960-talet fanns det exempelvis 1 100 sågverk i Sverige och 2012 fanns det 140 kvar. Samtidigt har produktionskapaciteten mer än fördubblats och utvecklingen mot större och effektivare enheter, som kräver allt mindre personal, kommer att fortsätta. Exportvärdet för skogsindustrins produkter ökade med fyra procent under de första två kvartalen 2014, vilket är ett starkt resultat och betydligt bättre än för svensk export som helhet.²⁶ Fortsätter byggkonjunkturen att stärkas kommer läget att förbättras ytterligare och förhoppningsvis innebära en oförändrad sysselsättning.

Trots att branschen *Jord-och skogsbruk* är förhållandevis liten, och antalet lediga platser som anmäls till Arbetsförmedlingen få, finns en efterfrågan på kvalificerad personal. För att vara attraktiv inom det största yrket, djuruppfödare/djurskötare, krävs det utöver erfarenhet och utbildning en förmåga att vara självgående och att man har körkort. Inom skogsindustrin råder det en viss brist på det största yrket – skogsmaskinsförare. För att vara attraktiv inom yrket är det viktigt att både kunna köra och reparera maskiner och även att besitta en teknisk kompetens då maskinparken är högteknologisk. Inom *Jord-och skogsbruk* finns också många säsongsbetonade jobb där en viss brist på personal kan uppstå under månaderna mars-oktober, men situationen byts till ett överskott under resten av året. I många fall löses den tillfälliga arbetskraftsbristen genom att säsongarbetare tas in från utlandet. Inom de flesta yrket för branschen råder det dock balans mellan utbud och efterfrågan.

Förändringarna i sysselsättning inom branschen blir liten under prognosperioden men trenden med minskning av antalet arbetstillfällen fortsätter även under 2015.

²⁴ Av alla branscher så finns de högsta åldersavgångarna i förhållande till de yrkesverksamma återfinns inom jord- och skogsbruket. Inom de näringarna kommer 46 procent av de drygt 70 000 yrkesverksamma att lämna arbetsmarknaden mellan år 2010 och år 2025. Det motsvarar drygt 30 000 personer. Andelen kan jämföras med 37 procent för arbetsmarknaden som helhet. Generationsväxlingen på arbetsmarknaden – i riket och i ett regionalt perspektiv, Arbetsförmedlingen, 2010.

²⁵ Lantbruksbarometern 2013, LRF Konsult.

²⁶ Så går det för skogsindustri, Om den svenska pappers-, massa- och sågverksindustrin, september 2014. www.skogsindustrierna.org

Brist- och överskottsyrken

Nedan listas ett urval av yrken som bedöms vara förknippade med en brist- respektive överskottssituation under 2015. Den generella bilden är att rekryteringsproblemen tenderar att öka för de företag som söker specialister och nyckelpersoner, det vill säga arbetskraft med längre eftergymnasial utbildning eller med hög grad av yrkesskicklighet.

Vissa yrken är konjunkturkänsligare än andra och en del yrken drabbas hårdare av strukturella förändringar. Detta gäller bland annat för en rad industriyrken som utsatts för kraftiga nedskärningar i lågkonjunktorens kölvatten. Även yrken med anknytning till byggverksamheten reagerar snabbt på konjunktursvängningar. Inom andra yrkesområden råder en permanent brist på utbildade oavsett konjunkturläget. Den konstanta brist-situationen är ofta följd av ett underskott på utbildningsplatser som ibland ackompanjeras med bristande intresse från ungdomar. Detta exempelvis yrkeslärare och sjuksköterskor.

Situationen på arbetsmarknaden kan också skilja sig betänkligt beroende på om den sökande har relevant yrkeserfarenhet eller inte och de bristyrken som listas nedan avser framför allt personer med erfarenhet inom yrket.

Arbetsmarknadsläget för ett urval av yrken i Jönköpings län det närmaste året

Bristyrken

Bagare/Konditorer
 Civilingenjörer, olika inriktningar
 Förskollärare
 Gymnasielärare i yrkesämnen
 Kockar
 Lastbilmekaniker
 Läkare
 Mjukvaru- och systemutvecklare
 Psykologer
 Sjuksköterskor inom akutsjukvård
 och operation
 Specialpedagoger

Överskottsyrken

Barnskötare
 Kafébiträden
 Elevassistenter
 Försäljare, dagligvaror
 Försäljare, fackhandel
 Godshanterare och expressbud
 Köks- och restaurangbiträden
 Maskinoperatörer, gummi och plast
 Montörer inom industrin
 Städare
 Vårdbiträden

Tabellen visar en bedömning av arbetsmarknadsläget hösten 2015 för ett urval av yrken i länet.

Inom IT och teknik fortsätter rekryteringsläget vara mycket besvärligt eftersom tillgången på yrkeserfarna och även nyutexaminerade arbetssökande är begränsad. En del av rekryteringsbehovet måste även 2014 och 2015 täckas genom rekrytering av arbetskraft från andra länder.

Inom yrken som i första hand finns inom offentlig tjänstesektor varierar rekryterings-situationen väsentligt beroende på utbildningsnivå. Inom ett antal yrken på högskolenivå råder stor brist på utbildad arbetskraft medan det bedöms råda tydliga överskott på arbetskraft inom de flesta yrken med kortare utbildning.

Befolkning och arbetskraft

Befolkningen i Jönköping fortsätter att öka

Jönköpings läns befolkning har ökat kontinuerligt under längre tid. Sedan 2002 har antalet invånare i länet i genomsnitt ökat med 1 200 personer per år och mot slutet av 2013 bodde nästa 343 000 personer i länet. Enbart under 2013 ökade befolkningen med 1 845 personer vilket var den kraftigaste ökningen sedan 2007 och långt över genomsnittet sedan 2002. Ökningen förklaras helt av en stor inflyttning från utlandet, det vill säga på flyktingmottagning och anhöriginvandring. Utan inflyttningen från utlandet skulle befolkningen i länet minska i snabb takt. Det är framför allt Jönköpings kommun som varit och är motorn i befolkningsutvecklingen och haft den största inflyttningen.

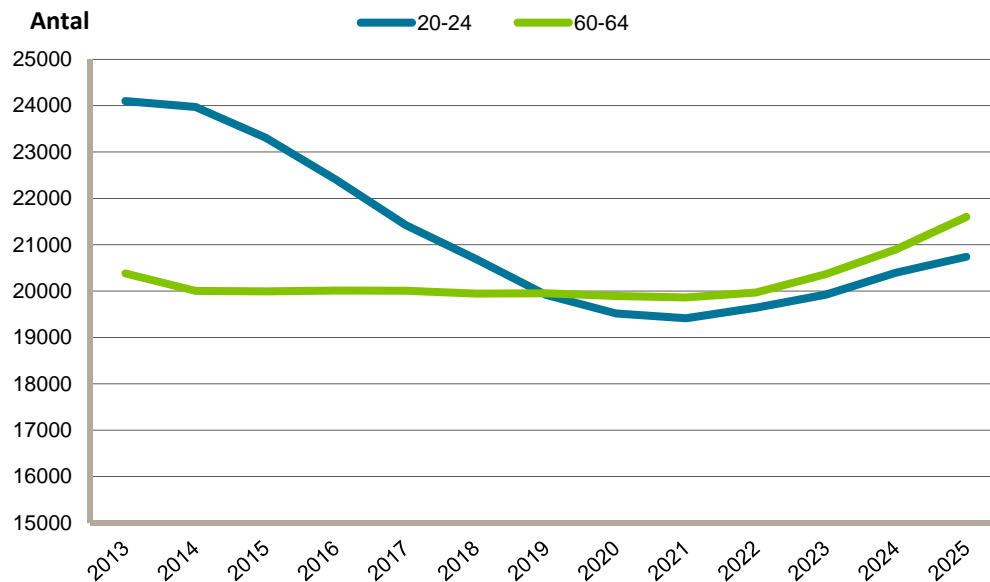
Enligt regionförbudets befolkningsprognos kommer antalet invånare att fortsätta att öka i Jönköpings län.²⁷ Jönköpings kommun kommer ensam att stå för uppemot 90 procent av ökningen de kommande åren i och med att den starka urbaniseringstrenden i Sverige håller i sig. I slutet av 2025 beräknas det bo cirka 361 000 människor i länet och följande trender är huvuddragen i utvecklingen:

- De stora barnkullarna som föddes runt 1990 kommer upp i åldrar där fruktsamheten är hög. Detta i kombination med en relativt stor inflyttning, och framför allt invandring, av yngre människor kommer att bidra till ett ökat barnafödande.
- Under hela 1990-talet sjönk födelsetalen kraftigt i Sverige som följd av den dåvarande ekonomiska krisen. Antalet ungdomar som nu nått gymnasieålder är därför förhållandevis få och kommer att fortsätta minska fram till 2018 i länet.
- Antalet äldre ökar i snabb takt. Den största ökningen fram till 2025 kommer att ske i gruppen 80-84 år som ökar med hela 44 procent. Gruppen som är över 95 år ökar med 30 procent, men är relativt få till antalet.

Förändringarna i befolkningens ålderssammansättning kommer att kräva anpassningar av länet och kommunerna vad gäller utbud av skolor, sjukvård och äldreomsorg.

Ur ett arbetsmarknadsperspektiv är befolkningsgruppen som åldersmässigt befinner sig på väg in på arbetsmarknaden – åldersgruppen 20-24 år – och befolkningsgruppen som på grund av ålder lämnar arbetsmarknaden – åldersgruppen 60-64 år – särskilt intressanta att följa. Utifrån den liggande befolkningsprognosen kan åldergruppernas utveckling illustreras i följande diagram:

²⁷ Befolkningsprognos Jönköpings län 2014-2025, Andreas Zeidlitz, Jönköpings kommun
<http://www.regionjonkopning.se/>

Befolkningsprognos 2013-2025 i Jönköpings län, 20-24-åringar och 60-64-åringar.

Källa: Regionförbudnet Jönköping

Under de kommande åren minskar gruppen 20–24-åringar snabbt i Jönköpings län samtidigt som gruppen 60–64-åringar är relativt konstant. Enligt befolkningsprognosen kommer gruppen 60-64 åringar att bli fler än gruppen 20-24 åringarna från och med 2019. Detta innebär att det varje år från 2019 finns fler personer i åldrarna som lämnar arbetsmarknaden än vad som gör sitt intåg. Detta "gap" är sedan ganska konstant fram till prognosens horisontår 2025. Befolkningen i arbetsför ålder (16-64 år) minskar redan i dagsläget, men situationen kommer enligt prognoserna att förvärras och utgöra en stor utmaning för länet framöver.

Arbetskraften fortsätter att öka i Jönköpings län

Arbetskraften

Utbudet av arbetskraft består av den del av befolkningen 16-64 år som kan och vill arbeta. Detta utbud kan sedan delas upp i de som har ett arbete och de som inte har ett arbete, där den senare gruppen utgör ett outnyttjat arbetskraftsutbud. Det outnyttjade arbetskraftsutbudet består av de som är öppet arbetslösa och de som deltar i program med aktivitetsstöd. Befolkningens *arbetskraftsdeltagande* är arbetskraftens andel av befolkningen i arbetsför ålder.

Utbudet av arbetskraft varierar av demografiska skäl, men påverkas också av den ekonomiska politiken (inklusive arbetsmarknadspolitiken). Utöver detta varierar arbetskraften vanligen med konjunkturen så att fler söker sig till arbetsmarknaden när efterfrågan på arbetskraft är hög och vice versa.

Ett ökat arbetskraftsutbud ger förutsättningar för långsiktigt högre sysselsättning. På kort sikt ökar dock risken att arbetslösheten stiger.

Befolkningen i arbetsför ålder (16-64 år) minskar i Jönköpings län och har gjort så sedan 2008, men under samma period har arbetskraften fortsatt att öka. Denna till synes motstridiga trend kommer att fortsätta även under 2015. Eftersom antalet i arbetsför ålder inte ökar förklaras arbetskraftens uppgång av att allt fler i den befintliga befolkningen kan och vill arbeta. Fler ställer sig till arbetsmarknadens förfogande och höjer därmed arbetskraftsdeltagandet. Två förklaringar som brukar framhållas för att tolka det ökande arbetskraftsdeltagandet är:

- Politiska reformer. De senaste mandatperioderna har flera åtgärder genomförts med just syftet att höja arbetskraftsdeltagandet. Här kan nämnas jobbskatteavdragen som gjort det mer lönsamt att arbeta, en oförändrad a-kassa som gjort det mer olönsamt att vara arbetslös och en striktare tillämpning av sjukförsäkringsreglerna. Sänkningen av restaurangmomsen och införandet av rut-avdraget kan också inkluderas till reformer som höjt arbetskraftsdeltagandet.
- Den ökade inflyttning till länet. Befolkningen i arbetsför ålder har som sagt minskat, men den inflyttning som sker till länet består till största delen av invandring och av den är en stor del i arbetsför ålder. Sedan 2010 har Arbetsförmedlingen ansvaret för etableringen för vissa nyanlända invandrare, vilket beräknas ha ökat arbetskraftsdeltagandet bland utrikesfödda. Totalt har arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda kvinnor och män ökat med 2,9 respektive 2,1 procent sedan 2010.²⁸

Effekterna av regelförändringarna blir mindre för varje år som går medan den demografiska effekten av inflyttningen till länet är så stark att arbetskraftsutbudet även

²⁸ Arbetskraftsdeltagandet har ökat, Konjunkturläget mars 2014, Konjunkturinstitutet 2014. www.konj.se

fortsättningsvis kommer att öka snabbare än befolkningsminskningen. Utöver dessa effekter kommer arbetskraftsutbudet att påverkas av följande:

- **Fler yngre på väg in på arbetsmarknaden.** De stora årskullarna från slutet av 80-talet till början av 1990-talet börjar nu etablera sig på arbetsmarknaden. Fler kommer under prognosperioden att lämna sina studier och söka arbete.
- **Fler personer med svag anknytning till arbetsmarknaden söker arbete.** Sedan 2010 har denna grupp sökande ökat markant på länets arbetsmarknad. Tidigare har dessa grupper ofta befunnit sig utanför arbetsmarknaden (genom exempelvis förtidspensioner eller långa tider i väntan på uppehålls/arbetstillstånd), men finns nu i en större utsträckning till arbetsmarknadens förfogande.
- **Ohälsotalet ökar.** I oktober 2014 var ohälsotalet för Jönköpings län 28,4 (34,2 för kvinnor och 22,9 för män). Detta var strax över genomsnittet för riket som helhet (27,2) och en ökning i jämförelse med de två senaste åren. För 2015 förväntas sjukfrånvaron att öka ytterligare och det påverkar arbetskraftsutbudet negativt.
- **Färre antagna på Högskolan i Jönköping.** De senaste åren har antalet behöriga sökande till högre utbildning i Sverige ökat stadigt och så också under hösten.²⁹ Ökningen kan förklaras av de stora ungdomskullarna som under senare år lämnar gymnasieskolan och den höga ungdomsarbetslösheten. Däremot ökar inte antalet antagna studenter till högskolans program och kurser. Till Högskolan i Jönköping har antalet studenter fallit med 19 procent eller drygt 2 000 studenter mellan toppåret 2011 och 2013. Enligt preliminär statistik för hösten 2014 fortsätter antalet antagna studenter att minska.

Sammantaget ökar arbetskraftsutbudet under prognosperioden i Jönköpings län. Framför allt beror det på den demografiska effekten av invandringen och att gruppen utrikesfödda snabbare kommer till arbetsmarknadens förfogande.

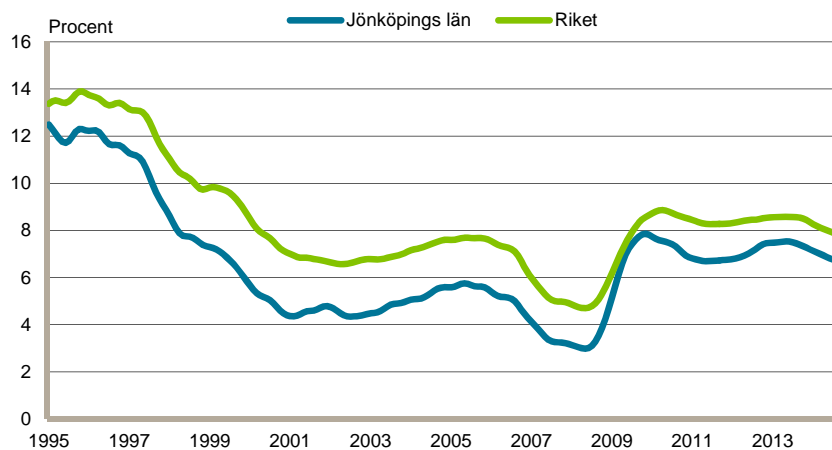
²⁹ Sökande och antagna till grundnivå och avancerad nivå höstterminen 2014, 2014-11-20
Statistiskt meddelande, *Universitetskanslersämbetet*, www.uka.se

Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen

Jönköping – ett län med låg arbetslöshet

Arbetslösheten i Jönköpings län har länge varit lägre än för riket som helhet. Figuren nedan visar den långsiktiga utvecklingen på arbetsmarknaden, där antalet inskrivna arbetslösa beskrivs som andel av den registerbaserade arbetskraften. Under de senaste 20 åren har andelen inskrivna arbetslösa i länet i medeltal varit 1,8 procent lägre än riksgenomsnittet. Länets långsiktiga goda utveckling förklaras i hög grad av historiskt starka regionala arbetsmarknader där småskaligt industriföretagande och kreativt entreprenörskap utgjort grundbulten.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft, Jönköpings län, januari 1995-oktober 2014

Källa: SCB (RAMS) och Arbetsförmedlingen.
Säsongrensade data, trendvärden

1990-talets andra hälft präglades av återhämtning från de historiskt höga arbetslöshetstal som uppstod i samband med den ekonomiska krisen vid årtiondets början. I början av 2000-talet stabiliserades arbetslösheten till omkring 5 procent, för att därefter gå ned till omkring 3 procent 2007/2008. I samband med finanskrisen mer än tredubblades antalet arbetslösa i länet på kort tid; från cirka 4 500 arbetslösa i maj 2008 till 14 500 mot slutet av 2009. Sedan dess har arbetslösheten börjat leta sig nedåt, men den befinner sig fortfarande långt ifrån nivåerna 2007-2008.

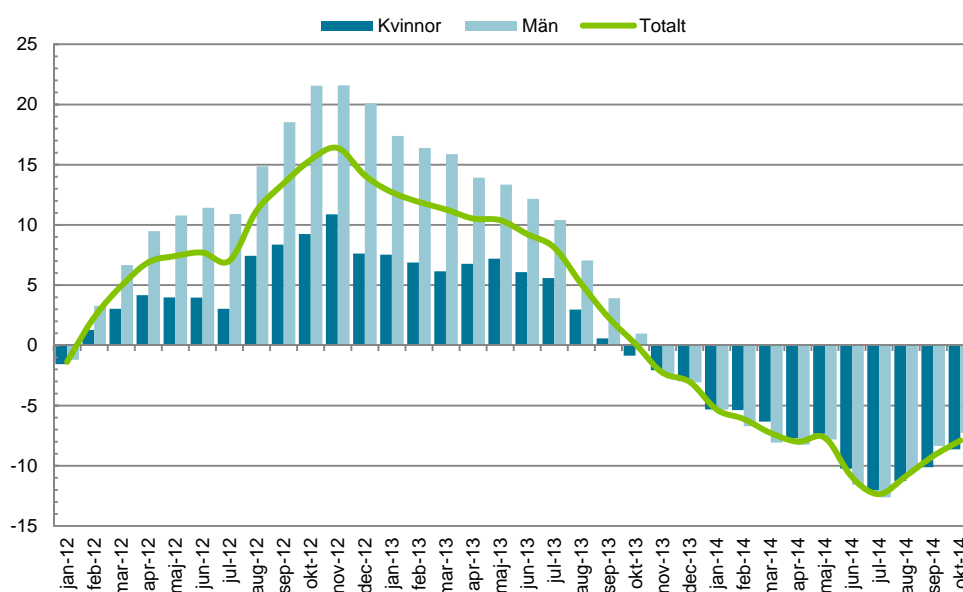
Arbetslöshetens utveckling i Jönköpings län 2012-2014

Arbetsmarknaden i Sverige lever fortfarande i skuggan av den finanskris som inträffade 2008-2009. Men sedan hösten 2013 har arbetsmarknadsläget tydligt förbättrats i länet. Arbetslösheten har minskat för både kvinnor och män varje månad sedan november 2013 i jämförelse med samma period året innan. Som illustreras i figuren nedan minskade arbetslösheten i allt snabbare takt för varje månad under den första halvan av 2014, men sedan augusti har *takten* i arbetslöshetsminskningen varit avtagande. Arbetslösheten har

under de senaste månaderna också minskat snabbare för kvinnor än för män, vilket indikerar att det är de kvinnodominerade yrkessektorerna som företrädesvis rekryterar medan den mansdominerade industrin utvecklas långsammare.

Arbetsförmedlingens bedömer att den positiva utvecklingen med en minskande arbetslöshet kommer att fortsätta om än i avtagande takt under 2015. Detta på grund av den svaga konjunkturen i vår omvärld och det fortsatta tillskottet av människor som vill och kan arbeta på länets arbetsmarknad.

**Förändring (%) av antalet inskrivna arbetslösa (16-64 år)
Jönköpings län, januari 2012-oktober 2014**

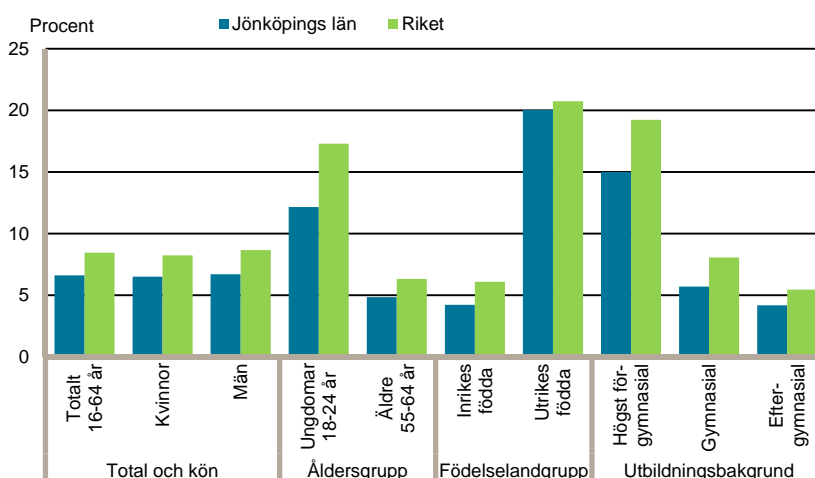

Antalet inskrivna arbetslösa i länet uppgick till 11 200 under det tredje kvartalet 2014. Det var en minskning med 1 400 personer eller 11 procent i jämförelse med samma kvartal 2013. Arbetslösheten i Jönköpings län är relativt jämnt fördelad mellan könen, 5 200 kvinnor (47 procent) respektive 6 000 män (53 procent) var inskrivna det tredje kvartalet 2014. För riket som helhet är könsfördelningen 45 procent kvinnor och 55 procent män.

Arbetslöshetens sammansättning

Utifrån Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik kan analyser av arbetslöshetens sammansättning utifrån kön, ålder, födelseland och utbildningsbakgrund genomföras. I diagrammet nedan jämförs nivåerna för Jönköpings län med riket utifrån dessa variabler. En slående observation är att länet har lägre nivåer inom samtliga kategorier i jämförelse med riket. Skillnaderna grupperna emellan är emellertid stora och kommenteras nedan var för sig.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft för respektive grupp, genomsnitt av kv 2 och 3 2014, Jönköpings län

Källa: SCB (RAMS) och Arbetsförmedlingen

Det finns som sagt en viss skillnad i arbetslöshetsnivå mellan könen, men i jämförelse med riket som helhet är den mindre i Jönköping. Jämförelsen är inte helt rättvisande då männen i större utsträckning står till arbetsmarknadens förfogande och därmed kan bli arbetslösa. Att en större andel kvinnor står utanför beror på att de i större utsträckning studerar, är föräldradediga eller av andra anledningar står utanför arbetskraften.

Skillnaden mellan ungas (18-24 år) förutsättningar och äldres (55-64år) är betydligt större än för den mellan könen. Unga, som är i början av sina karriärer, är i betydligt högre utsträckning arbetslösa. Detta är till en viss del en naturlig process då många nyligen slutat skolan och är i etableringsfas på arbetsmarknaden. Korta eller tillfälliga anställningar varvas med perioder av arbetslöshet och tiden i arbetslöshet är i genomsnitt mycket kortare (cirka 17 veckor för unga mot 39 veckor för alla åldrar). Bland äldre är visserligen arbetslösheten mycket lägre, men det kan också vara svårare att åter få ett jobb för äldre som hamnat i arbetslöshet, särskilt för dem med kortare utbildningsbakgrund.

Utrikes födda har en mycket högre arbetslöshet än inrikes födda. I länet är skillnaden mellan utrikes och inrikes föddas relativa arbetslöshet närmare 16 procentenheter, vilket är en något större skillnad än för riket som helhet.

En stark trend på arbetsmarknaden under senare år är att allt fler jobb ställer krav på eftergymnasial utbildning³⁰ och det är bland jobben som förutsätter utbildning som den tydligaste sysselsättningstillväxten sker. Detta återspeglas i arbetslöshetssiffrorna som visar på stora skillnader beroende på utbildningsbakgrund.

Stora skillnader inom länet

Vad gäller den totala arbetslösheten utmärker sig Habo kommun med en mycket låg arbetslöshet. Sett över perioden april-september 2014 hade Habo Sveriges 10:e lägsta arbetslöshet och skiljer sig från de övriga kommunerna i toppen genom att inte ligga i någon av de tre storstadsregionerna.

Kommun	Totalt 16-64 år	Kvinnor	Män	Unga 18-24 år	Äldre 55-64 år	Inrikes födda	Utrikes födda	Utbildning		
								Högst för-gymnasial	Gymnasial	Efter-gymnasial
Aneby	6,8	6,5	7,0	13,8	3,9	4,9	26,8	12,4	5,6	6,0
Gnosjö	7,2	8,0	6,5	13,7	5,0	4,0	16,6	14,3	4,8	4,5
Mullsjö	5,1	5,8	4,5	13,4	3,6	4,5	11,6	5,7	5,9	3,3
Habo	3,3	3,1	3,4	9,8	2,7	2,7	11,7	6,2	3,4	1,8
Gislaved	8,1	8,9	7,3	14,6	6,3	5,3	19,0	15,5	6,3	5,2
Vaggeryd	6,7	7,6	6,0	15,4	4,4	4,4	18,4	13,0	5,8	4,4
Jönköping	6,0	5,6	6,3	9,7	4,9	3,9	17,5	15,0	5,8	3,6
Nässjö	8,9	8,5	9,2	16,8	5,9	5,2	32,0	21,7	6,4	6,3
Värnamo	6,4	6,7	6,1	13,3	4,4	3,9	16,2	13,7	5,5	3,6
Sävsjö	7,9	7,1	8,5	9,7	4,3	3,3	36,8	15,2	5,6	7,0
Vetlanda	6,0	5,6	6,2	10,7	4,3	3,7	23,4	13,3	4,2	5,3
Eksjö	6,1	5,6	6,5	13,5	4,1	4,2	23,0	14,8	5,3	3,9
Tranås	8,6	8,3	8,9	18,1	5,5	6,0	29,3	20,2	7,4	5,3
Länet	6,6	6,5	6,7	12,2	4,8	4,2	20,0	15,0	5,7	4,2
Riket	7,8	7,3	8,2	14,6	5,9	5,3	20,2	19,0	7,2	5,0

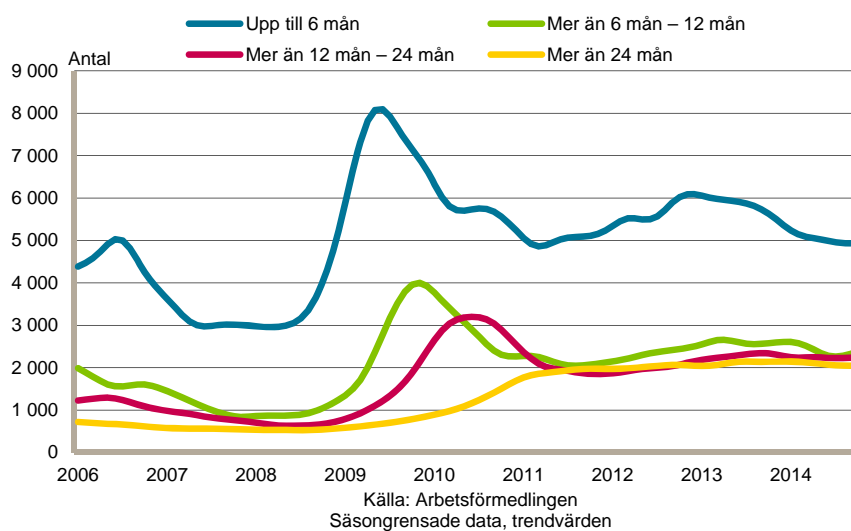
³⁰ Var finns jobben? Bedömning till och med första halvåret 2015 och en långsiktig utblick, *Arbetsförmedlingen, 2014*. www.arbetsformedlingen.se

Vad gäller ungdomsarbetslösheten utmärker sig Jönköping, Sävsjö och Habo med nivåer på strax under 10 procent, vilket är långt under riksgenomsnittet på närmare 15 procent. Högst arbetslöshet för gruppen utrikesfödda finns i Sävsjö (36,8 procent) och Nässjö (32,0 procent). Särskilt anmärkningsvärt är den höga nivån i Sävsjö med tanke på den generellt låga arbetslöshetsnivån och den låga ungdomsarbetslösheten. Detta är långt över både läns- och riksgenomsnittet. Nässjö och Tranås sticker ut i länet genom att ha en mycket högre arbetslöshet bland de med högst förgymnasial utbildning. För just denna kategori arbetssökande är arbetslösheten mycket låg i Mullsjö med 5,7 procent av arbetskraften, vilket är den 5:e lägsta i Sverige.

Antalet personer med långa arbetslöshetstider är oförändrat

Oavsett konjunkturläget är det generellt personer med kortare arbetslöshetstider som har lättast att hitta ett arbete. Längre tider i arbetslöshet minskar chanserna att komma tillbaka i arbete genom att personerna missar kompetensutveckling, förlorar viktiga nätverk, får sämre självförtroende och därmed försämrar sin attraktionskraft på arbetsmarknaden.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år efter inskrivningstid, Jönköpings län, januari 2006-oktober 2014

I och med finanskrisen 2008-2009 steg arbetslösheten kraftigt. En del av personerna som förlorade sina jobb i samband med krisen har haft stora problem med att komma tillbaka i arbetslivet av tidigare nämnda orsaker. Gruppen med arbetslöshetstider på över 24 månader har varit i princip oförändrad till antalet sedan 2011 och verkar inte påverkas av återhämtningar på arbetsmarknaden. Sjunkande arbetslöshet påverkar inte heller nämnvärt grupperna med arbetslöshet på mer än 6 månader. Som illustreras av diagrammet ovan är det mycket tydligt att förbättringar – och försämringar – framför allt påverkar gruppen korttidsarbetslösa (upp till 6 månader) som går ut och in i arbetslöshet beroende på konjunktur.

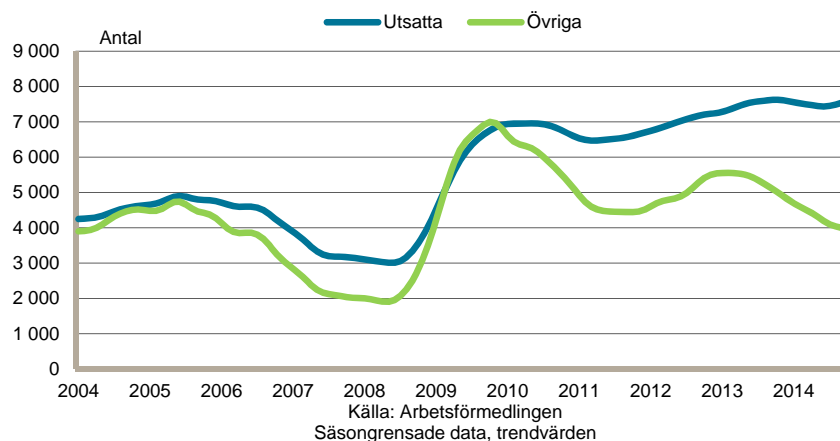
Andelen inskrivna arbetslösa i utsatta grupper fortsätter att öka

Under senare år har Arbetsförmedlingen fått en rad nya uppdrag som medfört att sammansättningen av arbetssökande har förändrats. Dessa uppdrag har, tillsammans med utvecklingen på arbetsmarknaden, lett till att en allt större del av antalet inskrivna arbetslösa tillhör grupper som erfarenhetsmässigt har svårare att klara konkurrenstrycket om de lediga jobben och därmed få ett arbete. Arbetsförmedlingen har identifierat fyra grupper av arbetssökande med svårigheter att snabbt finna ett arbete och därmed större risk att hamna i längre tider av arbetslöshet. Grupperna är:

- Personer födda utanför Europa
- Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- Äldre (55-64) år
- Personer med högst förgymnasial utbildning

I slutet av oktober 2014 utgjorde dessa grupper 66 procent av de inskrivna sökande på Arbetsförmedlingarna i länet. Ett år tidigare, i oktober 2013, var samma andel 60 procent. Detta är en väntad utveckling i och med att arbetsmarknaden i länet förbättrats under året. I tider av sjunkande arbetslöshet kommer andelen av sökande med svag ställning att öka bland de arbetslösa eftersom de som står närmare arbetsmarknaden snabbt kommer i arbete.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år i utsatta grupper och övriga inskrivna arbetslösa, Jönköpings län, januari 2004-oktober 2014

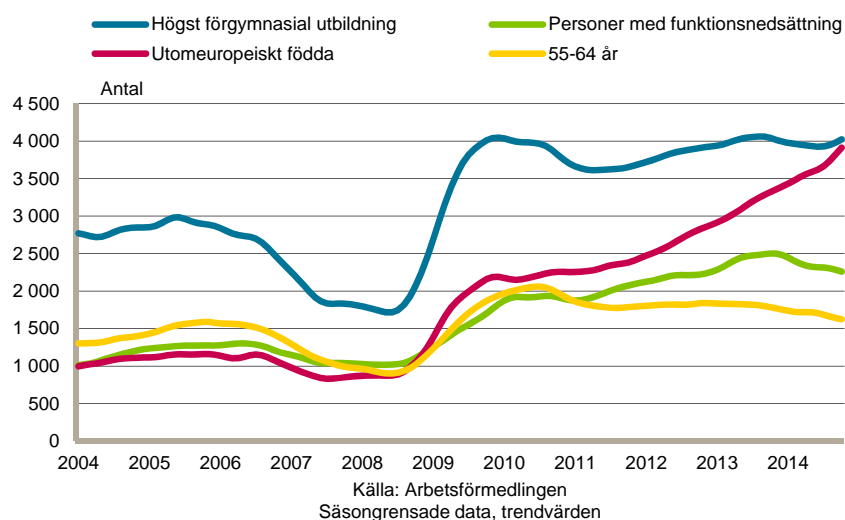
Personer med stark ställning på arbetsmarknaden får således bäst utdelning av en förstärkning av arbetsmarknaden och kurvan för "övriga" eller "icke-utsatta" pekar ganska brant nedåt i länet. Utvecklingen för de utsatta grupperna har delvis varit den motsatta och kurvan fortsätter uppåt. Minskningen i arbetslöshet för icke-utsatta började redan våren 2013 och har sedan dess bara fortsatt.

För att gruppen utsatta ska börja minska krävs en längre tid av sjunkande arbetslöshet. Som kollektiv står gruppen längre bak i kön när nyanställningar sker och en stark konjunktur under längre tid påverkar också gruppen utsatta positivt. När färre personer jagar

de lediga arbetstillfällena ökar jobbchanserna även för de med en svagare ställning på arbetsmarknaden.

I diagrammet nedan delas gruppen utsatta upp i enskilda grupperingar och utvecklingen för respektive grupp kan följas över tid.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år fördelade på enskilda grupper, Jönköpings län, januari 2004-oktober 2014. Observera att en person kan ingå i flera grupper

Slående är ökningen av gruppen utomeuropeiskt födda och att denna grupp nu nästan ensamt står för ökningen inom gruppen av utsatta. Detta förklaras framför allt av den ökade invandringen som eskalerat det senaste året på grund av krig och konflikter i vår omvärld. Antalet personer på flykt har inte varit så här stor sedan andra världskriget och huvudförklaringarna är kriget i Syrien och konfliktupptrappningen i Irak.³¹ Sedan 2010 har Arbetsförmedlingen ansvaret för etableringen för vissa nyanlända invandrare, vilket förmodligen också snabbat på processen från asyl- till arbetsökande.

Att personer som relativt nyss kommit till Sverige har behöver tid för att etablera sig på arbetsmarknaden beror på ett flertal faktorer. Forskningen³² framhåller följande förklaringar till utrikesföddas högre arbetslöshet: 1) Bristande språkkunskaper, 2) bristen på informella nätverk – de flesta som får ett nytt jobb får det genom redan befintliga kontakter och som nyanländ saknas i regel detta nätverk, 3) höjda utbildningskrav – lågkvalificerade jobb har rationaliserats bort och fler jobb ställer idag krav på formell utbildning och språkkunskaper, 4) etnisk diskriminering – forskning visar att det förekommer diskriminering på arbetsmarknaden, men omfattningen av denna är oklar, 5) bristfälligt utformade policyåtgärder – i värsta fall försvårar samhällets åtgärder för utrikesfödda att etablera sig på arbetsmarknaden, exempelvis genom att skapa så kallade inläsningseffekter som innebär att människor förblir i åtgärder och program under lång tid.

³¹ Migrationsverkets prognos 2014-11-04 (P5-14), *Migrationsverket 2014*, www.migrationsverket.se

³² Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden, *Bilaga 4 till LU, 2011*. www.regeringen.se

Migrationsverkets prognos för 2015 är 95 000 asylsökande. Det kommer att innebära att inslaget av utomeuropiskt födda ökar i länets arbetskraft och följaktligen i arbetslöshetsstatistiken under hela prognosperioden.

Gruppen med personer som har en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga har minskat varje månad sedan mars 2014 i jämförelse med samma månad året innan. Gruppen gynnas av en sjunkande arbetslöshet och ett intensifierat arbete med olika former av anställningsstöd från Arbetsförmedlingens sida.

Gruppen äldre (55-64 år) har i princip varit oförändrad till antalet sedan 2011, men från och med slutet av 2013, i takt med att den totala arbetslösheten börjat sjunka, minskar också arbetslösheten bland de äldre.

Utmaningar på länets arbetsmarknad

Även om arbetsmarknaden i Jönköping tillhör en av de mer välmående i Sverige, med låg arbetslöshet och hög sysselsättningsgrad, saknas inte utmaningar de kommande åren. Det handlar framför allt om en arbetsmarknad som blir allt mer tudelad – där arbetsgivare efterfrågar arbetskraft och kompetens med höga krav på utbildning och erfarenhet, men där utbudet av arbetskraft till en allt större grad består av personer med kort eller bristfällig utbildning. När utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden är i obalans får det negativa konsekvenser för såväl samhällsekonomin som för den enskilde individen som drabbas av arbetslöshet.

En låg utbildningsnivå begränsar jobbtillväxten på sikt

Regionens befolkning har en låg utbildningsnivå. I jämförelse med riket som helhet har en större andel av befolkningen förgymnasial utbildning, det vill säga grundskolan, som högsta slutförda utbildning. Omkring 24 procent av befolkningen (16-74 år) har enbart förgymnasial utbildning och motsvarande siffra för riket som helhet är cirka 20 procent. Särskilt låg är utbildningsnivån bland männen i länet. Helt analogt är andelen med en eftergymnasial utbildning relativt lågt, 28 procent, vilket ska jämföras med rikssiffran på 34 procent.

Orsakerna till den låga utbildningsnivån kan förstås utifrån länets näringslivsstruktur som av tradition erbjuder en hög andel industrijobb med låg efterfrågan på akademiskt utbildad personal. Detta påverkar jobbmöjligheterna för de människor som väljer att utbilda sig och "tvingas" flytta då länets arbetsmarknad inte erbjuder lika många akademikerjobb som storstadsregionerna.

I ett alltmer kunskapsintensivt samhälle är tillgången på välutbildad arbetskraft avgörande för utveckling och tillväxt. I takt med att kompetenskraven på arbetsmarknaden ökar minskar antalet arbetstillfällen utan krav på gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Andelen jobb inom yrken som inte kräver någon särskild utbildning har successivt

minskat från 16 till 11 procent. Detta återspeglas bland annat i att sysselsättningen hos gruppen med högst förgymnasial utbildning minskar trendmässigt.³³

Även om jobbtillväxten de närmaste åren sker inom den privata tjänstesektorn, till exempel inom hotell och restaurang och personlig service, där utbildningskraven generellt är låga, så minskar andelen av denna typ av arbeten. De senaste årens ökning i sysselsättning har nästan helt tillfallit akademikerna. En av fyra sysselsatta 2013 hade en lång akademisk utbildning att jämföra med en av fem 2005.³⁴

Näringslivsstrukturen har historiskt tjänat Jönköpings län väl. Länet har en låg arbetslöshet och hög sysselsättningsgrad, men för att det även fortsättningsvis ska skapas jobb i länet behövs en övergång till ett alltmer kunskapsintensivt näringsliv där en alltmer välutbildad arbetskraft kan få arbete.

Fortsatt svårt för personer utan gymnasieutbildning.

De ökade kraven på utbildning innebär i praktiken att nästan samtliga varaktiga arbeten kräver fullgjord gymnasieutbildning. Detta syns tydligt i statistiken där arbetslöshetstalen för gruppen som enbart har förgymnasial utbildning är betydligt högre än för andra grupper. De med högst förgymnasial utbildning är också arbetslösa under längre tider än de med gymnasial respektive eftergymnasial utbildning. Sedan hösten 2008 har gruppen i princip fördubblats i länet, från knappt 2 000 till närmare 4 000 personer.

Flera faktorer talar för att arbetslösheten bland de korttidsutbildade kommer att öka under prognosperioden. I följande stycken listas de viktigaste förklaringarna till gruppens fortsatta ökning:

Ungdomar med bristfällig utbildning ökar

Varje år går ett stort antal ungdomar ut skolan utan godkända betyg från grundskolan eller gymnasiet. Detta innebär att det sker ett ständigt tillskott av unga med bristfällig utbildning till arbetskraften. Ungdomar som inte avslutar gymnasiet, eller saknar fullständiga betyg, löper stor risk att aldrig komma in på arbetsmarknaden. Såväl arbetskraftsdeltagandet som sysselsättningsgraden är låg hos ungdomar som inte avslutat gymnasiet utan fullständiga betyg. Andelen elever som *inte* har slutbetyg efter 4 år i gymnasieskolan har ökat varje år sedan 2011 och av de som fick slutbetyg är en allt mindre andel behöriga till högskolan.³⁵

I dagsläget har arbetsmarknadspolitiken och vuxenutbildningen alltför begränsade möjligheter att erbjuda vägar tillbaka till utbildning för de som genomgått utbildning utan fullständiga betyg. Att kunna erbjuda insatser för att fullfölja gymnasiestudier inom ramen för arbetsmarknadspolitiken borde vara en möjlig väg framåt. Att utöka systemet med lärlingsutbildningar med större inslag av arbetsplatsförlagd utbildning, som numera erbjuds inom ramen för de reguljära gymnasieutbildningarnas yrkesutbildningar, kan

³³ Arbetsmarknadsutsikterna våren 2014, Prognos för arbetsmarknaden 2014-2015, Arbetsförmedlingen 2014, www.arbetsformedlingen.se

³⁴ Utbildningsexplosion i befolkningen – men får akademikerna arbete i nivå med sin utbildning? *PM, Arbetsförmedlingen 2014*. www.arbetsformedlingen.se

³⁵ Statistik om gymnasiebetyg finns att hämta på Skolverkets hemsida. <http://siris.skolverket.se/>

också vara en väg att öka andelen som fullgör sin utbildning samtidigt som avstånden mellan skola och yrkesliv minskar.

Utomeuropeiskt födda

En annan grupp som har ökat markant bland de inskrivna arbetslösa är gruppen födda utanför Europa. Sedan 2008 har gruppen tredubblats och uppgår till närmare 4 000 personer. Som tidigare beskrivits är den ökade oron i vår omvärld förklaringen till den ökade tillströmningen till Sverige, vilket i sin tur leder till en påfyllnad av arbetskraften och arbetslösheten.

Arbetsförmedlingen har sedan december 2010 uppdraget att samordna etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Det handlar om att underlätta och påskynda vägen till arbete eller högre studier och ge förutsättningar för egenförsörjning. Arbetsförmedlingen ska tillsammans med personen i etableringsuppdraget upprätta en individuell etableringsplan som ska innehålla arbetsförberedande aktiviteter, undervisning i svenska och samhällsorientering.

En majoritet av de utomeuropeiskt födda arbetslösa är i behov av grundläggande utbildningsinsatser. I Jönköpings län hade 54 procent av de inskrivna i gruppen endast för-gymnasial utbildning som högsta avslutade utbildning (bland de svenskfödda är motsvarande siffra 22 procent) och i denna grupp finns sannolikt en del utan grundskola. Gruppen möter samma utmaning som för svenskfödda utan gymnasieutbildning, det vill säga en krympande arbetsmarknad med hård konkurrens om jobben.

Gruppen utomeuropeiskt födda är dock en långt ifrån homogen grupp. Det finns personer med både lång utbildning och kvalificerad yrkeserfarenhet. Insatserna för denna grupp måste vara inriktade på att snabbt få individen i arbete genom exempelvis olika former av validering av kompetens och utbildning.

Brist på många yrken trots många arbetslösa

Antalet arbetsgivare som uppger att de upplevt brist vid rekrytering de senaste 6 månaderna har ökat i jämförelse med vårens prognosundersökning. I höst har var femte företag upplevt brist vilket innebär en ökning med nästan 3 procentenheter. Framför allt medelstora och större företag inom byggverksamhet, IT och teknik samt inom industrin har ett stort behov av yrkeskompetent arbetskraft för att kunna konkurrera på marknaden. Inom yrken som i första hand finns inom offentlig tjänstesektor varierar rekryteringssituationen väsentligt beroende på utbildningsnivå. Inom ett antal yrken på högskolenivå råder stor brist på utbildad arbetskraft, medan det bedöms råda tydliga överskott på arbetskraft inom de flesta yrken med kortare utbildning.

Flertalet av bristyrkena kräver en längre eftergymnasial utbildning eller ställer höga krav på yrkesfärdigheter och hantverksskicklighet, vilket många av de arbetssökande inte har. Omvänd är situationen för flertalet överskottsyrken som har låga utbildningskrav. Den stora ökningen av korttidsutbildade i arbetskraften medför att konkurrensen om dessa jobb kommer att vara mycket hård under prognosperioden.

Prognosundersökningen förutser en växande efterfrågan inom framför allt tjänstesektorn. Större personalbehov leder till att de aktuella rekryteringsproblemen på länets arbetsmarknad kommer att öka under det kommande året. Arbetsförmedlingen ställs inför stora utmaningar när det gäller att förmedla arbetsökande med svag utbildningsbakgrund till en arbetsmarknad där kraven på kompetens är omfattande och dessutom successivt stiger. Det finns således ett tydligt matchningsproblem då många sökande, som de korttidsutbildade, saknar de kvalifikationer som arbetsgivarna efterfrågar.

Att lösa kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden är en uppgift som inte kan axlas enbart av Arbetsförmedlingen. Här krävs en konstruktiv samverkan mellan utbildning, omställningsorganisationer och näringsliv.

Bilagor

Bilaga 1. Metod och urval

Historia och syfte

Arbetsförmedlingen har gjort prognoser sedan 1960-talet. Den nuvarande metodiken infördes i mitten av 1990-talet. Samtidigt infördes ett enhetligt intervjuformulär. Sedan dess har intervjuformuläret utvecklats och antalet frågor har blivit fler.

Syftet med prognosarbetet är att ge Arbetsförmedlingen detaljerad kunskap om läget och framtidsutsikterna på arbetsmarknaden, vilket är viktigt för förmedlingens arbete med vägledning. Prognosarbetet stödjer på så sätt Arbetsförmedlingens kärnuppgift som är att matcha arbetssökande mot arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Det sammanställda materialet är också ett viktigt underlag för planeringen av verksamheten på såväl lokal som central nivå. Ytterligare ett viktigt syfte med Arbetsförmedlingens prognoser är att informera och påverka externa aktörer. Arbetsförmedlingen publicerar en nationell och 21 regionala prognoser två gånger per år, i juni och december.

Metod och undersökningens genomförande

Arbetsförmedlingens prognoser baseras på intervjuer med ett mycket stort antal privata och offentliga arbetsgivare. Intervjuerna görs av arbetsförmedlare och svaren inhämtas genom samtal med arbetsgivarna vid ett besök eller per telefon. Motivet till detta arbets sätt är att den ansvarige arbetsförmedlaren ska ha möjlighet att ställa följdfrågor, bland annat för att minska risken för missförstånd kring frågornas syfte och innehåll.

Frågorna handlar bland annat om arbetsgivarnas bedömningar om efterfrågan på varor och tjänster. Vidare ställs frågor om företagets kapacitetsutnyttjande, antal anställda, rekryteringsbehov, bristyrken samt löneutveckling. På motsvarande sätt får de offentliga arbetsgivarna frågor om utvecklingen för sin verksamhet samt om eventuell övertalighet. Uppgifterna inhämtas under sekretesskydd enligt SFS 2009:400 (Offentlighets- och sekretesslagen) 28 kap 12§. Arbetsgivarna har ingen juridiskt bindande skyldighet att delta i Arbetsförmedlingens undersökning.

Resultaten av intervjuundersökningen utgör den viktigaste källan till prognosbedömningarna. En analys och sannolikhetsbedömning av svaren görs dock även med hjälp av annan statistik och med hänsyn till andra faktorer som påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden.

Urval och svarsfrekvenser

Urvalet av privata arbetsställen³⁶ dras från Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Från och med 2013 innehåller urvalet endast arbetsställen med fem eller fler anställda. För arbetsställen med minst 100 anställda är undersökningen en totalundersök-

³⁶ Med arbetsställe avses ett företags lokala arbetsplats.

ning. Urvalet är stratifierat utifrån näringsgren, arbetsställets storlek och län. Samma urval används normalt vid två prognostillfällen innan det byts ut.

För att vara en urvalsundersökning är antalet intervjuade arbetsställen stort vilket gör att tillförlitligheten totalt sett bedöms som god. I den senaste undersökningen ingick 390 arbetsställen inom det privata näringslivet i Jönköpings län och svarsfrekvensen blev 70 procent. Det sker även intervjuer med representanter för olika verksamhetsområden i landets samtliga kommuner och landsting samt med ett antal statliga arbetsgivare. I den senaste undersökningen ingick 66 offentliga arbetsgivare i urvalet i Jönköpings län och svarsfrekvensen uppgick till 84 procent.

Bilaga 2. Definitioner

Arbetsförmedlingens konjunkturindikator för näringslivet

Arbetsförmedlingens konjunkturindikator visar arbetsgivarnas bedömningar av hur efterfrågeläget kommer att utvecklas under de kommande 6 månaderna. Indikatorn bygger på underlag från Arbetsförmedlingens intervjuundersökning och presenteras för det privata näringslivet. Värdet 100 motsvarar det historiska genomsnittet, och indikerar därmed ett normalt förväntningsläge. Värdet över 100 visar ett starkare förväntningsläge än normalt och värden över 110 ett mycket starkare förväntningsläge än normalt. På motsvarande sätt visar värden under 100 ett svagare förväntningsläge än normalt och värden under 90 ett mycket svagare förväntningsläge än normalt.

Nettotal

Nettotalen är ett mått på arbetsgivarnas förväntningsläge. Talen beräknas som den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan på deras varor och tjänster kommer att öka minus den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan kommer att minska.

Inskrivna arbetslösa

Inskrivna arbetslösa är summan av öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik tillhör inte Sveriges officiella statistik. Den officiella arbetslöshetsstatistiken redovisas av Statistiska centralbyrån (SCB) i deras Arbetskraftsundersökning (AKU).

Registerbaserad arbetskraft

Den registerbaserade arbetskraften utgörs av:

1. Den förvärvsarbetande nattbefolkningen (enligt SCB:s Registerbaserade arbetsmarknadsstatistik, RAMS).
2. Öppet arbetslösa (inskrivna på Arbetsförmedlingen).
3. Personer i program med aktivitetsstöd (inskrivna på Arbetsförmedlingen).

Den registerbaserade arbetskraften används för att redovisa andelen arbetslösa i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Samtliga uppgifter avser åldersgruppen 16-64 år.

Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, genomsnitt av kv 2 och 3 2014, Jönköpings län

Kommun	Totalt 16-64 år	Kvinnor	Män	Unga 18-24 år	Äldre 55-64 år	Inrikes födda	Utrikes födda	Utbildning		
								Högst för-gymnasial	Gym-nasial	Efter-gymnasial
Aneby	6,8	6,5	7,0	13,8	3,9	4,9	26,8	12,4	5,6	6,0
Gnosjö	7,2	8,0	6,5	13,7	5,0	4,0	16,6	14,3	4,8	4,5
Mullsjö	5,1	5,8	4,5	13,4	3,6	4,5	11,6	5,7	5,9	3,3
Habo	3,3	3,1	3,4	9,8	2,7	2,7	11,7	6,2	3,4	1,8
Gislaved	8,1	8,9	7,3	14,6	6,3	5,3	19,0	15,5	6,3	5,2
Vaggeryd	6,7	7,6	6,0	15,4	4,4	4,4	18,4	13,0	5,8	4,4
Jönköping	6,0	5,6	6,3	9,7	4,9	3,9	17,5	15,0	5,8	3,6
Nässjö	8,9	8,5	9,2	16,8	5,9	5,2	32,0	21,7	6,4	6,3
Värnamo	6,4	6,7	6,1	13,3	4,4	3,9	16,2	13,7	5,5	3,6
Sävsjö	7,9	7,1	8,5	9,7	4,3	3,3	36,8	15,2	5,6	7,0
Vetlanda	6,0	5,6	6,2	10,7	4,3	3,7	23,4	13,3	4,2	5,3
Eksjö	6,1	5,6	6,5	13,5	4,1	4,2	23,0	14,8	5,3	3,9
Tranås	8,6	8,3	8,9	18,1	5,5	6,0	29,3	20,2	7,4	5,3
Länet	6,6	6,5	6,7	12,2	4,8	4,2	20,0	15,0	5,7	4,2
Riket	7,8	7,3	8,2	14,6	5,9	5,3	20,2	19,0	7,2	5,0

Källa: SCB (RAMS) och Arbetsförmedlingen

Fakta om prognosen

Arbetsmarknadsutsikterna för Jönköpings län är en del av Arbetsförmedlingens prognosarbete. På vår webbplats arbetsformedlingen.se/prognoser hittar du arbetsmarknadsutsikter för samtliga län och för landet som helhet. De slutsatser som presenteras är Arbetsförmedlingens egna. Prognosmaterialet är fritt att användas och citeras med källhänvisning. Ansvarig analytiker för denna prognos är Josef Lannemyr, telefon 010-487 67 20.

Vill du få mer information om framtidsutsikterna för ett speciellt yrke, rekommenderar vi vår webbapplikation *Yrkeskompassen*. Den uppdateras två gånger per år. Se arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen. I den beskriver vi jobbmöjligheterna det närmaste året för nära 200 yrken. Dessa yrken täcker tillsammans cirka 80 procent av arbetsmarknaden. För drygt hälften av yrkena bedömer vi även jobbmöjligheterna de närmaste fem och tio åren.

I publikationen *Var finns jobben?* presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna per yrkesområde.

Nästa arbetsmarknadsprognos presenterar vi i juni 2015.